

METROPOL'DE KÜRT KADINI

n a m
y a y ı n c ı l ı k

H A M İ T
B A L D E M İ R

**HAMİT
BALDEMİR**

**METROPOLDE
KÜRT KADINI**

nam
yayıncılık

İÇİNDEKİLER

Hamit Baldemir'in yaşam öyküsü.....	9
Metropolde Kürt kadını.....	11
Kadına kısa tarihsel bir bakış.....	14
Kürt kadını.....	27
TC Dönemi: 1923-45 arası.....	38
1945-1950 arası ve 1960'dan günümüze.....	40
Günümüzde Kürt kadını.....	43
1980-84 arası.....	57
1984-1992 arası.....	61
Metropolde Kürt kadını.....	68
Sonuç.....	81
8 Mart ve Kadınlarımız.....	90
Kadınların kurtuluşu.....	97
Öncünün yol göstericiliği.....	104
Türkiye Devrimi ve kadınlar.....	110
8 Mart'ı nasıl kutlamalı.....	119

Hamit Baldemir'in yaşam öyküsü

1959 yılında, Urfa'nın Hilvan ilçesinde yoksul bir ailenin 6. çocuğu olarak dünyaya geldi.

İlkokulu Siverek Yatılı Bölge Okulunda; Orta ve Liseyi Dicle İlköğretmen Lisesi'nde okudu. Lise yıllarında siyasi faaliyetlere katıldığı için Lise son sınıfa kadar okuyabildi.

Devrimci düşünceler ile 1974'te tanıştı. 1976 yılında örgütlü faaliyetlere girdi. 1977 yılında Kürdistan Devrimcileri saflarında 'profesyonel' devrimcilik yapmaya başladı.

29 Nisan 1980 günü Diyarbakır'da siyasi faaliyetleri sırasında yakalandı. Diyarbakır Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde açılan davalar sonucunda Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesine muhalefetten idam cezasına çarptırıldı.

Diyarbakır 2 nolu Özel Askeri Cezaevi'nde 7 yıl 7 ay yattı. 1987 yılında Eskişehir Özel tip Cezaevi'ne sevk edildi. Daha sonra 1989'daki ünlü kanlı sürgünle Aydın E tipi Cezaevi'ne nakledildi.

O günden bu yana Aydın E tipi Cezaevi'nde bulunan Hamit Baldemir, devrimci mücadelesini HEDEF gazetesi yazarı olarak sürdürüyor.

Metropolde Kürt kadını

Metropoldeki Kürt kadınıni çözümlmek ve anlatmak ancak Kürt toplumunu, Kürt insanını tarihsel, ulusal, toplumsal ve ekonomik olarak irdelemekle olası olmakla birlikte; genel olarak kadını tüm tarihsel boyutlarıyla anlamak, toplumsal işlevi ve sorunlarını bilince çıkarmakta özelde Kürt kadınıni anlamak ve toplumsal, siyasal konumunu belirlemek için ön koşuldur. Ancak bu çok yönlü bir araştırma ve inceleme konusudur. Bu, şu andaki konumuzun sınırlarını aşan bir çalışmayı gerektirdiğinden, konuyu derinlemesine inmeden genel hatlarıyla değinmekte yarar görüyoruz. Genelde kadının, özelde Kürt kadınıni ve metropoldeki Kürt kadınıni olanaklar ölçüsünde, konumuzun dar çerçevesinde tarihsel, sosyal, ekonomik, politik ve cinsel boyutuyla ele alırken; güncel değinmeden geçmek gibi bir yanılgıya düşmemek için konunun sınırları dahilinde güncelde açıklık getirmeyi görev biliyoruz. İşte bu

yazıda metropoldeki Kürt kadını ile ilişkili olarak tüm bunların kaba bir özetini ve değerlendirmesini yapacağız. Bu çalışmayla kadın ve metropoldeki Kürt kadınına dik-katleri çekebilmeyi başarır ve bir perspektif sunabilirsek kendimizi belli oranda amacımıza ulaşmış kabul edeceğiz.

Bugün Kürt kadını veya metropoldeki Kürt kadını anlamak, tanımak ve tüm toplumsal ve ulusal boyutlarıyla çözümleme gereksinmesini duyuyorsak; gelişen devrimci ulusal kurtuluş mücadelesinin etkisiyle güncelleşmesindendir. Gelişen ve giderek boyutlanarak etkisi artan ulusal hareket, sadece Kürdistan'daki ulusal ve toplumsal devrimci güçleri etkileyip yö-rüngesine almakla kalmamış Türkiye devrimci güçleri üzerinde de katalizör etkisi yapmaktadır. Ulusal sınırları aşan UKM toplumun en çok ezilen, en çok sömürülen ve en çok horlanan kesimi olan kadını da derinden etkilemektedir. Bu devrimci etkileşim sadece ülkedeki Kürdistan'lı kadınla sınırlı kalmamıştır. Metropollerdeki Kürt kadını da derinden etkilemiş ve harekete geçirici belirleyici etkide bulunmuştur. Devrimci ulusal mücadelenin derin etkisi metropollerde yığılmış Kürt kadını sorunlarına sahip çıkmaya ve mücadele alanına ulusal motiflerle ekonomik,

sosyal ve cinsel sorunlarını taşımasına neden olmuştur. Metropoldeki Kürt kadınının gündemde böyle yer alması onu ilgi alanı durumuna getirmiş ve politik yaşamda kendi ağırlığını duyumsatarak bizi kendisini incelemeye itmiştir. Çünkü o kendisini aldığı pozisyonla dayatmıştır; güncelliğini kabul ettirmiştir. Ve önemli bir devrimci dinamik olduğunu hiç bir tereddüte yer bırakmadan kanıtlamıştır.

Türkiye'de Kürt kadını, metropol kentlere yığılmış milyonlarca Kürt nüfusuna orantılı olarak önemli bir kitledir de. Gerek nüfus olarak, gerek işçi ve emekçi olarak ve gerekse kadın olarak Türkiye'deki toplumsal yaşama rengini ulusal kimliğiyle katmıştır. Sınıfsal, ulusal ve cinsel olarak devrimci katmanlar arasında önemli bir konuma ise zaten sahiptir. Bir de son yıllardaki devrimci mücadeledeki performansı haklı olarak devrimci, demokrat parti, dernek ve başka politik demokratik güçlerin dikkatini çekmiştir. Bir de ulusal harekete bağlantılı olarak devletin kolluk kuvvetlerinin baskı ve işkencelerinin bir numaralı hedefi durumundadırlar. Devletin şöven-ırkçı politikalarının ve komplolarının canlı hedefi olan Kürt kadını çok yönlü baskı ve sömürü nesnesi olması itibarıyla insan haklarında en önemli konusudur.

Kadına kısa tarihsel bir bakış

İnsanlık tarihinin belli bir aşamasından sonra kadının erkeğe bağımlı-
ezilen ve sömürülen bir cins konumuna
düşürülmesi günümüze dek sistemleşerek
sürmüştür. Kadının erkeğe bağımlılığının
bir nedeni olan sınıflı toplumun gü-
nümüzde son aşamaya varmış olması,
erkek egemen toplumunda son aşamaya
varmışlığının tarihsel ifadesidir. Bu in-
sanlık dramı, yüz karası tarihsel öykünün
başlanışı çok öncelere dayanmaktadır. Ka-
dının cins olarak toplumdaki yerinin ikinci
plana düşmesi ve erkek egemen düzene
geçiş üretim ilişkilerinin özel mülkiyete ev-
rimleşmesiyle başlamıştır. Üretici güçlerin
giderek barbarlık aşamasında özel mül-

kiyetin doğuşuna optimum koşullar yaratmasıyla kadının toplumdaki konumu erkek lehine değişmeye başlamıştır. Ancak kadının toplumdaki yerini tamamen yitirmesi sınıflı toplumda gerçekleşmiştir. Kuşkusuz bu öyle kolay olmamıştır. Kadına dayatılan bu kölece konuma kadınlar baş kaldırmış, çetin direnişlerde bulunmuştur. Fakat dönemin ekonomik ve toplumsal karakteri bu mücadelede erkeklerin galebe çalmasını sağlamıştır. Kaldığı, tarihsel, ekonomik ve sosyal koşullar ile yasalar kendi spesifik işleyişinde tüm engelleri aşarak diyalektik evrimini ve devrimini gerçekleştirmiştir. İnsanı ve özellikle kadını köleleştiren ve bir avuç köleciyi efendi kılan ilk sınıflı toplum olan köleci toplum gelişen üretici güçlerin bir sonucu ve ona denk düşen üretim ilişkilerinin biçimiydi.

Görüldüğü gibi üretici güçlerin gelişmesiyle doğan özel mülkiyet temelindeki ekonomik ilişkiler sonucu kadın ikinci sınıf insan-köle konumuna düşürülmüştür. Bu aynı zamanda toplumun üretim araçları karşısındaki konumuna göre, ezen ve ezilen sınıflara bölünmüşlüğüne tekabül eder. Toplumun antogonist sınıflara bölünmesi, sınıf çatışmalarına neden olmuştur. Bu çatışmalar mülk sahibi sınıfın* yararına

düzen sınırlarına almak ereğiyle örgütlü ve silahlı bir yapı ortaya çıkmıştır: Devlet...

Özel mülkiyetin doğal sonucu toplumun sınıflara bölünmesi ve cins olarak kadının erkek egemenliğine alınması birbirine bağlı ve birbirinden kopmaz toplumsal olgulardır. Biri diğ erinin tezahürüdür. Bunlar neden ve sonuçlar olarak bir birlik teşkil etmektedirler. Kadının cins olarak özel mülkiyetin doğuşuyla ezilen ve köle konumuna düşürülmesi bir rastlantı değildir. Burada belirleyici olan üretici güçlerin gelişmesi ve ona tarihsel olarak denk düşen üretim ilişkileridir. Diğer tüm faktörler ve durumlar bunun bir yansıması ve değişik biçimlerdeki ifadesidir; dolayimli-dolayımsız ona bağlıdır. Özel mülkiyet espirisine bağlı olarak doğan miras olgusu, üretim araçlarına sahip olan erkeğin, erkek çocuğuna mirasını devretme olayıyla bağlantılı olarak aile doğmuştur.

Latince köle anlamına gelen bir sözcükten türetilmiş olan ailenin ilk şekillenmesi mirasla bağlantılı gelişerek, günümüze kadar her üretim biçimine göre değişikliğe uğrayarak ama özünü koruyarak bugünkü biçimini almıştır. Yani aile de özel mülkiyetin ve sınıflı toplumun bir kurumudur; bir toplumsal birimidir.

Sınıflı topluma geçişle başlayan ezen-ezilen ilişkisi ilk ifadesini ailede bulur. Ailede kadın ezilen, erkek ezendir. Günümüz literatürüne göre adlandıırırsak kadın proleter, erkek burjuvaziyi ailede temsil eder. Aile sınıf tahakkümünün cinsiyet planda yansımasının somut ifadesidir. Dolayısıyla proletaryanın bir toplumsal devrimle sınıflı topluma son vererek iktidarı ele alma mücadelesi kadının da kurtuluş mücadelesidir. Çünkü sınıflı toplumun, özel mülkiyetin toplumsallaşmasıyla son bulması, ezen-ezilen ayırımının son bulmasıdır; ezilen ve ezenin-sömürülen ve smrenin nesnel koşulları da bu devrimle ortadan kalkmış olacaktır. Bu süreç sınıflı toplumla başlayan ve onun olmazsa olmaz kurumları olan kurumlarının başında gelen ailenin sönerek yok olmasını getirecek ve sınıflı toplumun bir sonucu olan kadının ezilen cins konumu ortadan kalkacak ve kadın sınıfsız toplumun tüm bireyleri gibi zgr ve eşit bir insan olarak topluma hizmet edecektir. Ya da parçası olduğu toplumun gelişip ilerlemesine bir özne olarak katkıda bulunacaktır.

Bu saptamalar ve öngörüler; tarihsel, toplumsal ve ekonomik yasaların bilince karılmasının bir sonucudur. Bu yasaların

ışığında insanlık tarihinin dünü ve bugünü irdelendiğinde. Bize gelecek için ip uçları verir. Bilimselliği tartışmasız olan kimi tarihsel olaylara, gelişim ve değişimlere kısaca bir göz atmak gerekirse:

İnsanın-insanlığın kendini yaratmasıyla başlayan ilk dönemlerde; üretici güçlerin gelişmişlik düzeyi ve ona tekabül eden üretim ilişkilerinin toplumsal biçimi olan komünal topluluk yaşamında kadın topluluğun önderi konumundadır. Yani Anaerkil bir hukuksal sisteme göre ilişkiler biçimlenmiştir. Burada egemen olan Anaerkil hukuksal sistemdir. Kadın bu tarihsel dönemde insanlığın gelişmesinde kilometre taşı görevi yapan buluşlarda bulunmuştur. Maddi yaşam araçlarının üretiminde baş rolü oynayan kadın, aynı zamanda doğal üreme yeteneğine sahip olmasından ötürü insan soyunun çoğalmasında, çocuğun korunup büyütilmesinde çok önemli görevler üslenmiştir. Kadının tüm bu ve başka özellikleri kadını toplumda birleştirici ve egemen yapmıştır.

Anaerkil dönem kendi içinde üç temel aşamada(aşağı-orta-yukarı) incelenen yabani sürecin tümünü kapsar. Bu döneme denk düşen evlilik grup halinde evliliktir.

Grup halinde evlilik yabancı dönemin çeşitli aşamalarında farklı biçimler almıştır. Evlilik yörüngesinde gelişen örgütlülük ve biçimlenen kurallar üretici güçlerin gelişmesi sonucu aşamalara göre farklılıklar içermektedir. Topluluğun evrimine baktığında evlilik bağlamında ifade bulan ilişki ve kurallar çok hareketlidir. Başlangıcı belli olmayan-bilinmeyen yabancı dönem insanlık tarihinin en uzun dönemidir. Bilinen insanlık tarihi ile kıyaslanmayacak hatta bilinen tarih onun yanında kısa bir an kalacak kadar uzundur.

İnsanlığın bu en uzun evresi, üretim araçlarının gelişmesi, insanın iş becerisinin yetkinleşmesi ile gelişme kaydeden üretici güçler sonucu yerini yeni bir tarihsel evreye bıraktı. Bu evre; kendi üretim ilişkilerine uygun evlilik, örgütlülük, ahlâk ve hukuk gibi unsurları da bir öncesine dönüştürerek yarattı. Burada en çarpıcı değişiklik kadının hiyerarşik yapısının erkek lehine değişmesidir. Barbarlık aşamasının karakteristik özelliği iki başlı evlilikte somutlaşır. Burada daha önce egemen olan kadın artık egemenliğini erkekle paylaşmak zorundadır. Bu süreç özel mülkiyet ilişkilerinin de embriyon halinde olduğu bir dönemdir. Kadınla erkeğin

iki başlı evlilikte somutlaşan toplumsal konumu aynı zamanda toplumsal mülkiyette erkek ve kadının eşit konumunu ve özel mülkiyete yönelmenin gizli işaretlerini yansıtır.

Kadın giderek toplumsal konumunu bu aşamada yitirir. Bu evrenin yukarı aşamasında kadının erkek tarafından köleleştirilmesi biçiminde ifade bulan çok karılıklıla kadının toplumsal konumu son darbeyi de yemiş oluyor. Kuşkusuz kadının bu aşamada köleleştirilmesi, köleci toplum anlamında sınıflı toplumun köleciliği değildir henüz. Burada var olan köleci ilişki, gelecek köleci toplumun habercisi olan bir ara aşamadır. Ve daha çok kadının erkeğe bağımlı kılınması ve bu bağlamda somutluk bulan çok karılıklıla biçimlenen bir ilişkidir. Ki, bu sınıflı toplumun, köleci ilişkilerin barbarlık aşamasının bağrında fizizlenmesidir. Bu köle kadınlar barbarlık aşamasının bir sonucu olarak savaşlarda esir alınan kadının köle konuma, toplumun erkek bireyinin malı-karısı olması biçiminde şekillenen ilişkinin yarattığı bir durumdur. Gerçi toplumun (özgür) bireyleri arasında da çeşitli nedenlerden daha çok kadınlar köleleştirilmektedir; bu evrede. Sınıflı toplumun damarlarının belirginleştiği; kadının cins olarak ikinci ko-

numa düşerek konumunu zamanla tamamen erkeğe bırakmak zorunda bırakıldığı barbarlık aşaması başka bir sürece yerini bırakırken, erkek toplumun cins olarak egemeni haline geliyor.

Yeni sürecin ekonomik ve toplumsal gereklerine göre şekillenen evlilik; eş aldatma ve fuhuşla tamamlanan tek eşlilikte somutluk kazanıyor. Kuşkusuz uygarlık aşamasına tekabül eden tek eşlilik gerçek anlamda kadın için tek eşliktir; erkek için ise, özünde çok karılılık olarak değerlendirip anlamak gerekir. Resmi ve biçimsel planda tek eşlilik; gerçek yaşamda erkek eşini aldatma yolu ile başka kadınlarla yatma ve düzen tarafından yaratılan fuhuşla çok karılılığı yaşamaktadır. Bu da sömürücü sınıflı düzenin erkeğe tanıdığı ayrıcalıktır. Çünkü düzen erkek egemen düzendir; gerçi sosyal olarak ezen-ezilen veya sömüren-sömürülen ayrışımı erkekleri de ekonomik, sosyal, siyasal olarak içine alır. Burada konumuz ekonomik olgunun bir yansıması olan cinsiyet bağlamında ezen-ezilendir. Dolayısıyla çözümlmeleri bu temelde yoğunlaştırıyoruz.

Sınıflı topluma geçişle, kaba bir varsayımla bir kaç milyon yıl süren kadının doğal egemenliği ve önder konumu tarihe

karşıyor. Bu egemenlik baskı ve sömürüye zaten dayanamıyordu. Bu olay sınıfsız toplumun tüm süreçlerini kapsar. Söz konusu anaerkil yapı tamamen doğal ve hiç bir sınıf - cinsiyet tahakkümünü bağrında taşımamaktadır. İnsanlığın doğal ihtiyaçlarının ve iş bölümünün bir sonucu ve kendiliğinden var olan bir ilişkidir. Kadın sınıflı toplumda erkek karşısında tüm özgünlüklerini ve yetkilerini yitiriyor. O, artık ikinci sınıf bir insandır, erkeğin "doğal" kölesidir. Toplumda gerçek anlamda hiç bir söz hakkı yoktur. Egemenler nasıl ki, sömürüyü meşrulaştırmak ve özel mülkiyeti kutsallaştırmak için teorik, kültürel, etkisel, felsefi olarak açılımlar yapıyor ve dinle bunu pekiştirmeye çalışıyorsa; aynı biçimde egemen sınıflar kadının düşürüldüğü konumu meşrulaştırmak ve düşünsel olarak kadını ve toplumu buna ikna etmek için aynı araçlardan yararlanıyor. Böylece gerçeği ters yüz ederek bunun mutlaklığını ve tanrının bir emri olarak sunmaya çalışıyor.

Günümüze dek artarak ve çeşitlenerek gelen bu çaba, belli bir toplumsal örgü içerisinde yuvarlanarak sinsice yaşamın her alanına anlayışını yerleştirdi. Öyle ki, bugün cahil ve aydın yığınlarla kadın sınıflı toplumun kendilerine dayattığı bu aşağılık

konumu benimsemiş ve bunu cinslerinin doğal yazgısı olarak değerlendiriyor. Beyinlere yerleşmiş bu virüs en tehlikeli virüstür. Kadınların bu konumunun kadınlarca böyle kabul görmesi binlerce yıl süren sınıflı toplumun yarattığı kültürel, ahlâksal ve dinsel değerlerin yansımasıdır. Beyinlerin bu biçimde zincire vurulması sadece kadınla sınırlı değildir. Daha korkuncu, erkeklerde aynı virüsün çok daha güçlü biçimde yerleşmesidir. Erkeklerin çıkarına görülen bu anlayış, onlarda daha çok ve erken taraf bulmuştur. Erkeklerde bu anlayış adeta vazgeçilmez bir hak haline gelmiştir. Gerçi günümüzde insan olmanın bilincine varmış kadınlar ve erkekler, bu aşağılık konumun son bulması için ideolojik ve politik olarak savaştıklarıdır. Ama maalesef durum istenen düzeyin çok gerisindedir. Toplumda dinler ve binlerce yıllık kültürel, ahlâksal ve dinsel tabuların kadını sarması, kadının kurtuluşu için çok yönlü zorlu bir mücadelenin gerekliliğini zorunlu kılar.

Kadının onur kırıcı bir biçimde düşürülmesi, her sınıflı toplumda özü değişmeden tarihsel sürecin karakteristik özelliğine göre çeşitli biçimler alarak(köleci,feodal, kapitalist) günümüze kadar gelmiştir. Bugün kadına yönelik bu baskılar

ve kadına reva görülen ilişkiler sınıflı toplumların kültürlerinin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Gelenek, görenek, namus bu kültürün en çarpıcı unsurlarıdır. Yani kadın bağlamında birer ahlâksal-toplumsal kural olan gelenek-görenek ve kadının vücudunda anlam bulan namus anlayışı...

Kadına yönelik baskı ve sömürü cinsellik merkezinde ulusal, sınıfsal planda da yansısını bulmuştur. Tabi sınıfsal planda ezilen sömürülen halkların işçi-emekçi kadınları cinsiyet baskısı ve sömürüye ek olarak ulusal ve sınıfsal baskıya da maruz kaldıkları gibi, kadın olmalarından ötürü ucuz da çalıştırılmaktadırlar. Aynı biçimde ulusal baskıyı da en çok hissedenenler yine kadınlardır. Burada cinsiyet baskısının sınıfsal ve ulusal baskıya-sömürüye nasıl sindiğini görmek çok zor olmamaktadır. Örneğin, bir kadın işçi ile bir erkek işçi aynı iş kolunda çalıştığı halde ve eş zamanda aynı ölçekte üretim yaptıkları halde kadın daha az ücret almaktadır. Kadınlar tüm iş kollarında aynı işleme tabi tutulmaktadır.

Oysa çalışan kadının, kadın olmanın doğallığından kaynaklanan sorunları vardır. Emekçi kadının bu sorunları işverence dikkate bile alınmaz. Örneğin hamilelik dö-

nemi, doğum öncesi ve sonrası durum ve kadının biyolojik yapısından kaynaklanan başka durumlar. Hamilelik gibi bir olayın bir üstünlük kabul edilmesi gerektiği halde, saygı duyulup gerekli yardım ve destekte bulunulması gerektiği halde; bu kadına karşı kullanılmaktadır. Kadının analık gibi doğal üstünlükleri emekçi kadın için bir dezavantaja dönüşmüştür. Bu alanda dişe diş verilen mücadele ile bir takım sosyal, sendikal ve demokratik haklar kazanılmışsa da, kadının doğal yapısından kaynaklanan aslında toplum tarafından saygı duyulması gereken özellikleri kendilerine karşı bunu yaptırım gerekçesi ve nesnesi olarak güncelliğini korumaktadır.

Genelde sınıflı toplumun şafağında başlayan kadınların cins olarak baskı altına alınması günümüzde özünde birşey değişmeden devam etmektedir. Ancak burjuva devrimleri ile başlayan süreçle, bugüne dek, göreceli olarak önemli mevziler kazanılmış ve kadın toplumda ağırlığını hissettirmiştir. Ne var ki, buna karşın erkeklerin egemenliğinden kurtulabilmiş değildirler. Genelde kadınların cinsiyetçi baskı altında oluşu özelde ise emekçi-işçi kadının ek olarak sınıfsal baskısı ve cinsiyetçi baskının da bu planda yine ifade

bulması işçi-emekçi kadınının ile baskı ve sömürü cenderesine almaktadır. Bir de ezilen ulus kadınları, bunlara ek alarak ulusal baskı görmektedir. Sınıfsal, ulusal ve cinsiyetçi baskı ile sömürü içselleşerek kadını üçlü bir basınç altına almaktadır.

Kürt kadını

Kürt kadını Kürt toplumundan, Kürt toplumunu Kürt tarihinden yalıtarak değerlendirmek olası değildir. Her halkın gelişen aşamada aldığı şekillenmede geçmişin tarihsel birikimi vardır; bu birikimi anlamadan mevcut verili birikimi kavramak mümkün değildir. Olayları, olguları, nesneleri onu kuşatan fenomenlerle birlikte ele almak ve onu içerisinde bulunduğu zaman ve mekana bağıntılı olarak irdelemek bilimsel metodun bir gereğidir. Ancak böyle bir yaklaşım incelenen objenin özünü kavramamıza yardımcı olur. Durum bu olunca, biz de metropoldeki Kürt kadının çözümlemeye çalışırken genelde kadının tarihine bir gezinti yaptık. Yine bu erekle benzer bir gezintiyi Kürt ta-

rihine yapacağız. Kürt kadınının tarih içindeki durumunu kabaca özetleyerek günümüze uzanacağız. Bu noktadan çıkışla metropoldeki Kürt kadınını anlamaya çalışacağız.

Kürtler M.Ö.1000 yıllarında Kuzey Avrupadan kopup gelen Ari toplulukların torunlarıdır. Yani Asya ve özellikle Orta-Doğu'ya göçen Ari topluluklarına dayanır kökleri. Ki, bu dönem Orta-Doğu'da, özellikle uygarlıkların beşiği olan Mezopotamya'da sınıflı topluma geçiş ve halklaşmanın şafağı yaşanmaktadır. O günün tarihsel koşullarında halklaşma ve diğer halkları karşı var olma mücadelesinin çok çetin olduğu gerçeği bilinmektedir. Henüz barbarlık aşamasında olan Kuzey Avrupa'dan kopup gelen topluluklarda kadın ekonomik ve toplumsal yapı gereği henüz erkeği ile eşit koşullardadır. Hatta anaerki hukuk ağırlıktadır denebilir.

Aşiret düzenini aşamamış bu kavimlerin pek çoğu gerek yerli halkla ve gerekse soydaşları ile içselleşerek dönüşüp farklı halklaşmalar yarattılar. Bu arada Kürt aşiretleri var olma mücadelesini uzun süre aşiret düzeyinde sürdürerek, komşu aşiretlerle yanyana yaşayarak ve içiçe geçerek sürdürdüler. Savaşlar, bir çok başka

etkenlerden ötürü iç dinamikler yeni bir ileri sisteme geçişi sağlayacak gelişimi göstermediler. Bu nedenle köleci sisteme veya sınıflı topluma gerçek anlamda geçiş sağlanamadı. Bu durum da, aşiretlerin halklaşıp güçlü devletlere dönüşmelerini bir çok nedenle birlikte engelledi.

Fakat bir süre sonra akraba aşiretlerden oluşmuş bir aşiretler federasyonu olan Med Devleti'nin kurulduğunu görüyoruz. M.Ö. 7. yüzyılda kurulan bu devlet ve bu devlete adını veren halkın Kürtlerden başkası olmadığı gerçeği tarihte kanıtlanmıştır. Gerçi kimi tarihçiler Kürtleri Med ve Pers'lerin karışımından oluşan bir halk olduğunu iddia ediyor. Bu tarihsel durumu tarihçilere havale ederek konumuza devam edecek olursak, şu bir gerçek ki, Kürt halkı köleci toplumun sistem olarak yaşamadan ve henüz aşiretçi yapıyı aşmadan M.S. 7. yüzyılda Müslüman Arap işgali sonucu dış zorlama ile feodalizme geçiş gerçekleşiyor.

Aşiretçi yapı ve sınıflı topluma gerçek anlamda geçişin sağlanmasından bu ilişkilere denk düşen evlilik olayı da değişime uğramıyor. Gerçi çevrede sınıflı toplumların, devletlerin ağır baskısı* ve etkileşimi var. Dolayısıyla kimi Ataerkil nü-

velere, sınıflı toplum ilişkilerine bu aşamada rastlamak olasıdır.

Kürt toplumu kısa sayılacak bir sürede devlet düzeyinde oluşturulmuş aşiret konfederasyonundan sonra; Pers'lerle, Ermenilerle ve diğer komşu halklarla yan yana, içiçe ve bazen de karşılıklı geçici üstünlükler kurarak yaşamasını başarmıştır. Yine çeşitli istilacı ve sömürgeci güçlerin denetiminde uzun süre yaşamıştır. Komşu halklarla zaman zaman şiddetli çatışmalar olmuşsa da, bir türlü devlet düzeyinde bir örgütlenmeye ulaşamamasının en önemli nedeni iç çatışmalar ve sürekli işgal ve istilalardır. Çünkü istila ve işgaller hem ürteci güçlerin tahribine yol açıyordu ve hem de suni ilişkiler yaratarak aşiretler arası çatışmaları kızıştırıyordu. Kuşkusuz Kürdistan'ın sürekli çatışma ve işgaller alanı olması onun önemli stratejik bir coğrafyada yer alması ile sahip olduğu zenginliklerdir. Kürt ülkesinin bu özellikleri müslüman Arap sömürgecilerin de ilgisini çekmiştir.

İslamiyetin doğuşuyla Arap yarım adasında yükselen feodalizmin yayılması ve sömürgeci politikası Mezopotamya'ya 7. yüzyılın ilk yarısının sonlarında dayandı. 640'lı yıllarda Arapların İslam devletince

Kürdistan sömürgeleştirildi. Bu sömürgeleştirilmeyle, Kürt halkının "milli" dini olan Zerdüş dini yerine Kürtlere diğer halklara yapıldığı gibi İslam dini zorla kabul ettirildi. Böylece halkın biricik manevi direniş ögesi ortadan kaldırılarak yabancı bir inanış ve "ideoloji" olan İslamiyet Kürt halkına empoze edilerek, sömürgeleştirilmesi ve baskı altında tutulması kolaylaştırıldı. Yani toplumun öz inanışları ve manevi değerleri zorla ellerinden alınarak; teslimiyeti, itaatı salık veren ve başka bir kültüre göre biçimlenmiş talancı, kaderci bir inanış olan İslamiyet kabul ettirildi. Bu silah kılıçtan ve mızraktan daha etkili bir silahtı. Bu manevi operasyondan sonra beyinlerde sömürgeleştirilip zincire vuruldu.

Müslüman Arap sömürgeciliğinin başlamasıyla Kürt toplumunun önemli yarısı olan Kürt kadını da toplumdaki saygınlığını kaybetti. Artık o, İslam anlayışına göre şekillenmiş, mistik Ataerkil ailedeki yerini almıştı. Ancak her halk gibi zorla İslamiyeti kabul eden Kürt halkı da, kendi kültürünü ve daha önceki dini anlayışını İslamiyete katarak kendine uygun hale getirerek, kültürünü ve anlayışını onunla içselleştirerek, İslamiyeti kendisi için daha kabul edilir biçime sokarak geleneklerini

yaşatma çabasına girdi. İslamiyet tüm halklarda olduğu gibi, Kürtlerde de önemli oranda, bir çok alanda ve özellikle uygulamada revizyona uğradı.

Feodal sömürgeci düzende Kürt kadını toplumda ikinci sınıf, daha çarpıcı bir anlatımla dini anlayışlarla köle konumuna getirildi. Ailede kadın erkek çocuğundan bile geri bir konuma sahip ama sahte bir yüceltmeyle bir ana olarak kutsallaştırılır. Bu toplumda ve kültürde yaşı, kültürü, görüşü ne olursa olsun, erkeğin olduğu her yerde kadına söz hakkı düşmez. Her durumda son söz erkeğindir. Bu, söz konusu dinde tanrı buyruğudur. Bu temel anlayışla kadının aile ve toplumdaki yeri belirlenmiştir. Özcesi o erkeğinin hizmetkâridir. İslamda bazı istisnalar olmuştur; örneğin, devletin en üst kademelerinde söz hakkına sahip tarihte kadına bazan raslanmaktadır. Ama bu temel gerçeği değiştirmez.

Kürt kadının baş aşağıya gidiş tarihi halkın baş aşağıya gidiş tarihiyle özdeştir. Halk olarak baskı ve egemenlik altına alınış, kadın için üçlü boyunduruğa dönüşmüştür. Buna rağmen halk gerçeğine bağlı kalma da en az dejenerasyonu toplumda kadınlar yaşamıştır. Yani kendi ulu-

sal kimliğini korumasını birçok nedenlerden ötürü kadın başarmıştır. Ulusal olarak bozulmamış ve en saf biçimde kimliğini yaşatmış tek toplumsal kesim kadındır dersek abartmış olmayız.

Orta-Doğu'nun kavşağında yer alan Kürdistan bir çok istila ve işgaller yaşamıştır. Her istila ve işgal toplumda belli anlayış ve izler bırakarak yerini başka bir işgal ve istilaya bırakmıştır. Fakat Arap işgal ve istilasına kadar kalıcı olmamıştır. Bunun da temel nedeni İslam dinidir; din sayesinde gerçekleştirilen kalıcı manevi sömürgeciliktir. Günümüzde bile İslamın toplumsal anlayışı kalın çizgilerle toplumda – İslamın manevi etkisi sayesinde– egemen durumdadır. Kürt halkı Müslüman istilacı ve sömürgeci devletlere karşı daha uysal olmuş ve bu yüzden ulusal birliği sağlayamamıştır. Her ne kadar sömürgeciliğe karşı direnmişse de, belli bir direniş ideolojisinin olmayışı iç parçalanmışlık, ifadesini ihanette bulan işbirlikçilik sonucu düşman devletlerin askeri üstünlükleri tüm baş kaldırılarının en görkemlilerinin bile yenilgisine neden olmuştur. Bu tarihsel süreçte Kürt kadını her zaman erkeklerle birlikte işgallere direnmiş ve tüm acılara katlanmıştır.

Feodalizmin gerileme veya duraklama döneminde özellikle 9. ve 11. yüzyıllar arası Kürtler üzerindeki yabancı baskıların azaldığı yıllardır. Türklerle karşılaşmaları ise, 11. yüzyılda olmuştur. Türk akınlarının Anadolu içlerine yayılması ve Selçuklu Devletinin Kürdistan dahil olmak üzere belli bir coğrafyayı egemenliğine almasıyla 10. ve 11. yüzyıllarda oluşmuş Kürt devleti (Mervani)de yıkılmıştır. O günden bugüne Kürtler, 1945'lerde kurulan Mahabat Kürt Cumhuriyeti sayılmazsa devlet düzeyinde bir örgütlülüğe birçok iç ve dış nedenlerden ötürü ulaşamamıştır.

Büyük Selçuklu ve daha sonra Anadolu Selçuklu devletlerinin egemenliği altında aşiretçi-feodal toplumsal bir yaşam sürdüren Kürt halkı en son 16. yüzyılda Osmanlı işgaline muhatap olmuştur. Bu işgaller 17. yüzyılda Kürdistan'ın ikiye bölünmesiyle noktalanmıştır. Kürdistan üzerinde Fars ve Osmanlı egemenliği bu tarihten sonra da bitmemiştir. Bu paylaşım savaşlarının arenası olan Kürdistan'ın üretici güçleri tahrip edilmiş, iç dinamiklerle gelişmeye olanak tanınmamıştır. Savaş, açlık, ölüm Kürdün alın yazgısı olmuştur adeta.

Osmanlı ve Farsların Kürdistan üye-

rindeki egemenlik savaşları iki devlet arasında savaşla sınırlı kalmamıştır. Kürtler de bu savaşa alet edilmiş ve Kürt Krde krdirilmiştir. Osmanlılar sünni Kürt aşiretlerini İran'a karşı kşkırtmış, Farslar ise Alevi Kürt aşiretlerini Osmanlıya karşı kşkırtarak Sünni Alevi aşiretleri arasında çatışmaların temel aracı haline gelmiştir. Böylece bl-parçala ve yönet politikası ta o zamanda çok güçlü olarak kullanılmıştır. Bu savaşların ve i didişmelerin en büyük acısını çeken Kürt kadını ve çocuklar olmuştur.

Özellikle 19. yüzyılda herşeye rağmen, Osmanlı egemenliğindeki Kürtler sık sık bölgesel-ulusal çapta baş kaldırıllara girişmiştir. Her baş kaldır katliam ve şiddetle bastırılmış; her isyan sonucu yeni sürgünlerin başlangıcı olmuştur. Türkiye'nin çeşitli illerine daha o zaman Kürtler yoğun olarak yerleştirilmiştir. En büyük ve en yoğun baş kaldırıllar 19. yüzyılın son yarısında gerçekleşmiş, yine en büyük sürgünler bu dönemde yaşanmıştır. Bu uygulama sonucu Cumhuriyet ncesi Türkiye'de, birçok bölgede Kürt nüfusu yoğunlaşmıştır. Sürgün dışında gönüllü gler yaşanmış olsa bile bunlar yok denecek kadar azdır. Yani cumhuriyet ncesi Türkiye'ye yerleşmiş Kürtler

daha çok isyanlardan saonra ger-
çekleştirilen sürgünler sonucudur.

Osmanlı egemenliği altında yaşayan Kürtler geleneksel aşiret-feodal yaşamlarını idame ettirdi. Bu dönemde ülke kapitalizme tamamen kapalı tutuldu; iç dinamikler ise kapitalizmi yaratacak gelişmişlikten çok uzaktı. Kısacası katı feodal ekonomik ve sosyal sömürgeci sistem egemendi. Aile yapısı ve kadının konumu ise, islamî kültürel motiftir. Kadının ailedeki yeri bu dönemde de değişmemiştir; aile hi-yarersisinde yine erkekten sonra gelir. Ama üretim de, özellikle kırsal alanda tar-lada ve diğer günlük işlerde her zaman er-keklerle birlikte çalışır ve en az erkekler kadar üretime katkıda bulunur. Ev işleri çocuk doğumu ve bakımı ise zaten kadının doğal görevi sayılmaktadır.

Feodal sömürgeci sistemde ekonomik ve sosyal yapıda önemli bir değişme ol-mayınca, aile biçiminde ve iç işleyisinde de değişiklik olmadı. Bu durum TC'nin ku-ruluşuna dek sürdü. TC'nin kurulması ve Lozan antlaşması sonucu eskiden ikiye bö-lünmüş Kürdistan bu kez dört parçaya bö-lündü. Feodal sömürgecilik yerini ka-pitalist sömürgeciliğe bıraktı. TC'nin kapitalist anlamda ekonomik olarak tam

gelişmemiş olması, Kürdistan'ı ekonomik olarak uzun bir süre kapitalizme kapalı tuttu. Oysa kapitalizm dünyada girmediği yer bırakmamış ve evrensel egemenliğini sürdürüyordu. Yine bu dönemde, kapitalizmin tarihsel sonunu ilan eden ve insanlığı daha ileri bir sistem olan sosyalizme taşıyan 1917 Ekim devrimi gerçekleşmişti. Ama Kürdistan ve Kürt halkı tüm bu değişimlerden zorla uzak tutulmuştu.

TC Dönemi: 1923-1945 arası

Kuzey Kürdistan'da kadın

1919'da başlayan Türk ulusal kurtuluş mücadelesi Kürt halkı ve diğer azınlık halkların aktif desteğiyle başarıya ulaştı. Bu süreç 1923'te Cumhuriyetin ilanıyla noktalandı. Özellikle Kürtlerin Kemalist önderlikli harekete destek ve katkısı belirleyici bir öneme sahiptir. Ancak Kemalistler, TC kurulduktan sonra, Kürtlerin mücadeleye katkılarını ve Kürtleri yadsıyarak savaş döneminde verdikleri sözleri ve bu temelde gerçekleştirilen ittifakları yok saydılar. Buna karşı Kürdistan'ın çeşitli bölgelerinde ulusal demokratik haklar temelinde baş kaldırılar başladı. 1920'de Koçgiri; 1925'de Şeyh Said isyanı; 1927-1930 Ağrı ayaklanması; 1936-1938'de Dersim isyanı bu amaçlarla meydana gelen baş kaldırımlardır. Bu haklı direnişler TC orduları tarafından kanla ve barutla bas-

tırılmıştır. Kürt halkının bu isyanlarında kadının katkıları az değildir. Bunların en çarpıcı temsilcileri Besi ve Maşallah'ın kahramanlıklarıdır. Ayrıca Irak Kürdistan'ında, Leyla Kasım'ın şahsında ifadesini bulan Kürt kadınının cesareti, direnişçiliği ve özverisi var.

Bu isyanlar bahane edilerek gerçekleştirilen katliamlarla birlikte, Kürt insanı kadın-erkek ve çocuklarıyla topraklarından sökülerek mecburi iskana tabi tutuldu. Yani Türk halkının yoğunlukta olduğu Türkiye'nin çeşitli bölgelerine zorla yerleştirildi. Bu plan Misak-ı Milli sınırları dahilinde olan; başta Kürtler olmak üzere tüm halkları ve ezilen azınlıkları Türkleştirme politikasının bir sonucuydu. Buna direnene yaşam hakkı tanınmadı ve tanınmıyor. Kürdü, Lazı, Çerkesi ve Arabı bu projenin nesneleridirler.

1923-1945'lere dek Kürdistan yeniden TC tarafından istila ve işgal edildi. Kuzey Kürdistan'da kapitalist sömürgeci kurumlaşmalar gerçekleştirildi. Buna karşın bu iki tarih arası Kürdistan kapitalizme kapalı tutulmaya özen gösterildi. Ancak kendi ilişkileri doğrultusunda çok cılız olsa kapitalist çarpık ilişkilere kapının aralandığını görmek mümkündür.

1945-1950 arası ve

1960'dan günümüze kadar

1945'lerden sonra emperyalizme entegre olmak istekleri ancak 1950'lerde somutluk kazanabiliyor. Bu ilişkiler sonucu hızla emperyalizmin yeni sömürgesi konumuna düşen Türkiye'nin egemen güçleri, emperyalizmin ve bu arada işbirlikçi Türk tekelci burjuvazisinin gereksinimleri doğrultusunda Kürdistan çarpık kapitalizme açıldı. Kürt feodallerinin de kapitalist sömürde pay alma isteği bu politika ile çakışınca bu süreç daha da hızlandı. İç dinamiklerle gerçekleşmeyen kapitalizm dış zorlamayla gerici bir tarzda gerçekleşince; üretim güçleri üzerinde ya-

kıcı ve tahripkâr rol oynadı. Toplumsal yapıda alt üst oluşlar gerçekleşti. Bunun bir sonucu olarak kırsal alanda kentlere kitle halinde göçler başladı. Ancak Kürdistan kentlerinde iş bulamayan bu yığınlar bu kez göçü Türkiye metropollerine akıttılar. Ki, burjuvazisinde istekleri ve amaçları bir anlamda da buydu. 1970'li yıllarda bu göçler doruklardaydı. 1980'li yıllarda ise bu göç hızlanarak sürdü.

Günümüzde de Kürdistan'dan Türkiye metropollerine göçler aynı hızla, hatta devletin zorlamasıyla artarak sürmektedir. Kapitalist sömürgeciliğin yerinden yurdundan ettiği bu insanlar metropol varoşlarının sürekli konukları oldular. Kürt emekçilerinin metropollere akışı sonucu Türkiye'de yoğunlaşan Kürt nüfusu Türk egemenlerini tedirgin etmeye başladı. Başka bir anlatımla silah ters tepti. Bugün ise, devlet Türkiye metropollerinde yoğunlaşmış Kürt yığınlarını baskı, tehdit ve provakasyonlarla tersine göçe zarlamaya çalışmakta ve göçleri durdurmayı planlamaktadır. Fakat bu çabalar pek işe yaramıyacaktır; insanların yaşaması için maddi yaşam araçlarına ihtiyaç vardır. Bunu ülkesinde bulamayan insanlar, metropollerini ekmek kapısı haline getirmişlerdir. Buralarda karşılaştıkları zor-

luklar ve en tortu işlerde çalıştırılmaları
bile bu ekmek kapısı bildikleri metropollere
gölge düşürmemektedir. Çünkü başka se-
çenekleri yoktur, yaşamak için.

Günümüzde Kürt kadını

TC döneminde çıkarılan bir takım yasalar, özellikle kadınları ilgilendiren medenî yasalar ve tanınan haklar Kürt kadının ekonomik, sosyal ve kültürel durumdan dolayı gerçek yaşamda yansımaları bulması olanaksızdı. Hele ulusal konumu buna tamamen engel teşkil etmektedir. Dolayısıyla bu haklar kağıt üzerinde kaldı. Kı, bu, Türkiye'li kadın için de bundan farklı değildir. Sosyal düzey bu haklara yaşam tanıyacak düzeyde değildi. Bir avuç kalbur üstü burjuva ve genellikle üst bürokrat çevrelerde ilk etapta o koşullarda belli oranda bu yasal haklar kullanılabilirdi. Türkiye'de özellikle burjuva-aydın kesimde durum bu iken, sömürge-feodal Kürdistan'da Kürt kadının bu yasalardan yararlanmasını düşünmek ham hayal olur.

TC. devlet olarak burjuva bir şekillenme alırken, halk kesimi eski yaşam ve alışkanlıklarını sürdürüyordu. Nede olsa alışkanlıklar, düşüncüler ekonomik ve politik gelişme paralelinde olmaz; daha çok onları takip eder. Toplumun alışkanlıklarından ve yaşam biçimlerinden tümenden kopması ve yeni ekonomik ilişkilere uygun dönüşüme uğraması belli bir zaman ister.

Öte yandan Kürdistan 1950'lere dek genel anlamda koyu bir feodalizm yaşadı. Toplumun ezici çoğunluğu okur yazar değildi. Bu oran kadınlarda ise çok çok daha fazladır. Buna sömürgeci asimilasyoncu politika eklenince, durumun korkunçluğu anlaşılır. Kırsal alanı saymazsak bile; il ve ilçelerde ihtiyacın çok altında ve daha çok da bürokrat-devlet görevlilerinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kimi okullar açılmıştı. Bu okullarda devlet memurlarının çocukları dışında ancak kent eşrafının belli bir kesitinin çocukları okuyabiliyordu. Bu okullar hemen hemen ekonomik nedenlerden ve kültürel yapıdan dolayı halk çocuklarına tümenden kapalıydı. Hele kızlar hiç okutulmazdı. Okuyanlar da daha çok bürokrat aile kızlarıydı.

Halk çocuklarının sömürgeci burjuva okullarında yoğun olarak okumaya başlamaları ve bu olanaklara kavuşmaları 1970'li yıllara rastlar. Bu dönemde okuyan kız çocuklarında da sayısal bir patlama olur. Ancak yine çoğu orta-lise ve yüksek okullara gidemez. Bu durum erkekler için de geçerlidir. Ama okumada yine öncelik erkeklerdedir. Görüldüğü gibi, ülkenin çarpık kapitalizme açılması da tüm topluma olduğu gibi kadınlara da yemi ufuklar açmamış; sosyal yaşamında burjuva anlamda da olsa devrim yapmamıştır.

Kürt kadınının geleneksel yaşamı günümüzde de varlığını önemli oranda sürdürüyor. Gerçek anlamda kadın tüm insansal haklardan yoksundur. Bu yoksunluk doğuşla başlar. Tarihsel koşullanmışlık ve alışkanlıklar kız çocuğu doğar doğmaz dünyasını bir ağ gibi sarar. Üstelik kız çocuğu bir onur vesilesi değil adeta katlanması gereken bir utanç vesilesi gibi karşılanır. Erkek çocuğu doğarken evde yankılanan sevinç ve doğan çocuk şerefine yapılan şenlikler kutlamalar kız çocuğu doğarken söz konusu olmaz. Kız doğunca evde buruk bir hava hakim olur. Anne suçlu suçlu etrafı gözlerken, baba kaderine öfkelenir. Hele bir kadın hiç erkek çocuk doğurmazsa ailede pek değeri

olmaz ve uğursuz sayılır. Bu durumda kocanın bir başka kadını kuma getirme hakkı doğar. Erkek çocuk doğuran kadının ise, evde prestiji artar. Çünkü erkeğin soyunu sürdürmesi bu anlayışa göre; ancak erkek evlada sahip olmakla olasıdır. Aynı biçimde kadının da soyunun devamı için erkek çocuğa gereksinmesi vardır. Ama burada aslolan erkeğin soyunu sürdürmesidir. Kadının soyunu sürdürmesi, sürdürmemesinin bir anlamı yoktur. O sadece erkek soyunun sürdürülmesi için çocuk doğuran bir araçtır. O, evde her zaman bir sığıntı, pek önemi olmayan ama o olmasa soyunun sürdürülmesi olanaksız olan bir varlıktır. Onsuz bir yaşam olmadığı gibi, onsuz dünyanın da anlamının olmadığı, alıp satılan-sevilip dövülen bir varlıktır. Bu son tahlilde böyledir.

Kadın tüm sınıflı toplumlarda olduğu gibi(ki, miras sınıflı toplumun bir olgusudur) bu arada da mirastan yoksundur. Her ne kadar bu durum burjuva toplumlarda görece aşılmışsa da, erkeğe göre kadının miras karşısındaki durumu ikinci plandadır. Ama Kürt toplumunda, toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına göre kadın baba evinde başkasına verilecek, koca bekleyen, elin kadını olacak biridir. Evli bir kadın ise; kocası ve kocanın

akrabaları için o bir el kızıdır. Erkeğin cinsel ve diğer hizmetlerini görecektir, çocuk doğuracak ve gerektiğinde kocasına işlerinde yardımcı olacak biridir. O, her an evden atılabilir ve dövülebilir.

Evde anne dahil kızlar, erkeklerin (baba, erkek kardeş, amca...) hizmetçisidir. Son söz her zaman erkeğindir. Erkek çocuğa bile anne ve kız kardeşler-ablalar hizmet etmek zorunda ve hizmet ederler. Kadının bu geleneksel aşağılık görevlere baş kaldırması veya yakınması ayıplanır, bazen de şiddetle cezalandırılır. Özcesi evin hiyerarşisinde önce erkekler, sonra da kadınlar gelir. Başka bir anlatımla erkek her zaman yöneticidir. Erkek olmadığı zaman kadınlar ancak birbirlerine yöneticilik yapabilirler.

Ev dışı ilişkilerde de sosyal ilişkilerde de evdeki konum benzer biçimde ifade bulur. Erkek dışarı çıkıp gezebilir, eğlenebilir, hatta çapkınlık yapabilir; tüm bunlar onun doğal hakkı sayılır. Fakat kadın erkeğin izni olmadan dışarıya adım atamaz, kapı komşusuna bile giderken çoğu zaman erkekten izin almak zorunda bırakılır.

Kürt ailesinde tüm ataerkil ailelerde ol-

duğu gibi kız çocuğu doğar doğmaz çevresini anlamaya başlar başlamaz geleneksel görevi kendisine aşılır. Kendisinin her davranışında erkekten sonra geldiği ve erkeğin sahip olduğu özgürlüğe sahip olmadığı öğretilir. En doğal tepkisine altı çizilerek "sen erkek değilsin, kızların bunu yapması ayıptır" şeklinde azarlanır. Bununla erkeğin imtiyazının olduğu ama kendisinin bu hakka sahip olmadığı öğretilir. Ev içinde anne bile erkek çocuğuna hizmet erder; suyundan ekmeğine kadar her hizmetini ayağına getirir ve hizmet için her zaman tetikte bekler. Bu adeta doğal bir davranış halini almıştır. Bu ortamda büyüyen kız çocuğu, büyüdüğünde nasıl davranması gerektiğini ve kadın olarak görevlerini öğrenir. Ayrıca uslu bir kız olmazsa evde kalma tehlikesi de vardır...

Aile tüm planını ve gelecekle ilgili tüm projelerini erkek çocuk üzerinde inşa eder. Bu anlayış gereği çocuğun iyi yetişmesi için hiç bir özveriden kaçınılmazken, kız çocuğu için aynı şey geçerli değildir. Her şeyde olduğu gibi eğitim alanında da kız çocukları ikinci plandıdır. Böyle bir kültürle kuşatılmış ve evin dört duvarı arasına hapsedilmiş bir kadın doğal olarak tam bir möble gibi şekillenir. Toplumun kendisine dayattığı konumu doğanın ve toplumun de-

gişmez bir yasası olarak benimser ve ona benimsetilir. Kadına dayatılan bu aşağılık konum en üst ifadesini tanrısal ahlâkta bulur.

Kadının anlatılan bu durumu geneldir. Ancak uygulamada bu anlayış sınıflara göre biçimsel farklılıklar arz eder. Örneğin: kırsal alanda köylü kadının geleneksel işlerle birlikte, fiziksel güce dayanan ağır işleri de yapar. Köylü kadınının üretimdeki bu durumu onu çalışmayan şehirli kadından daha özgür kılar. Çünkü çalışma alanında erkekle aynı koşulları paylaşır. Erkeğe daha yakındır ve ilişkiler daha sıcaktır. Bu durum sosyal ilişkilere de yansır; burada kadın ile erkek arasındaki ilişki daha demokratik ve doğaldır. Kadının üretimdeki yeri ve kırsal çevrenin verdiği güven kadına daha özgür davranma koşullarını dayatır. Bununla birlikte, kırsal alandada toplum sınıflara bölünmüştür. Bu bölünmüşlükten kaynaklanan farklılıklar da söz konusudur. Kırsal kesimdeki varsıl ailelerden, kadın üretime genelde katılmaz. Bu temelde özgürlüğü de kısıtlanır. Kocanın tahakkümü artar. Ama diğer köylü kadınlarına göre, zengin aile kadınları daha iyi giyinir ve daha iyi beslenir. O evde adeta bir süs ve aksesuardır. Koca ile ilişkilerinde resmiyet ağır basar. Yoksul

kesimdeki sadelik, içtenlik, sevgi ve saygı bunlarda sadece birer formalitedir. Bunların sevgileri, saygıları mal ve mülk üzerinde şekillenir. Ayrıca zengin adamın çok karılı olması zenginliğin bir belirtisi olarak değerlendirilir. Erkek bu tür evlerde çok otoriterdir. Ataerkil-aristokratik ahlâk kendini bu evrelerde güçlü biçimde hissettirir. Özellikle orta kesimde koyu bir dindarlık hâkimdir. Ama bu ailelerde genellikle kadın erkek birbirini aldatır.

Kadının özgürlüğü kentlerde, çalışan kadınları saymazsak yok gibidir. Feodal toplum ahlâkı gereği kadın ortalıkta gezemez, erkeklerin bulunduğu yerlerde çalışamaz, toplu yerlere gidip eğlenemez. Genelde erkek evin geçimini sağlamak için çalışır; kadın da evde dört duvar arasında kocasını bekler ve varsa çocuklarına göz kulak olur. Tabi bu arada ve işlerini de yapar. Şehirde genel çoğunluk adeta kapalı cezaevi yaşamı sürdürür. Kapı komşusuna bile erkeğin izni olmadan gidemez. Sinemaya, tiyatroya ve benzeri yerlere ancak kocasıyla ya da onun çok güvenilebileceği bireyle gidebilir. Ki, bunu yaşayanlar da biraz şanslı olanlardır. Kadın yaşamın büyük çoğunluğunu aptallaştırıcı ev işleriyle uğraşarak ve komşu kadınlarıyla fırsat bulduğunda çene çalarak

geçirir. Bu durumuyla her türlü sosyal, kültürel ve politik faaliyetin dışlanmış kadın doğal olarak cahil ve beyni köreltilmiştir. Bu biçimde şekillenmiş kadın belli bir kişiliğe sahip değildir. Tamamen erkeğin gölgesinde silik bir yaşamdan başka konuşacak konumda değildir. Kuşkusuz burun sorumlusu kadın değildir. Düzendir; erkek egemen anlayıştır. Çünkü, artık biliyoruz ki, kadın en az erkek kadar zeki ve akıllıdır. Yetiştirme koşulları ve topluma hizmet etme yolları yaratılıp açılırsa onlar da erkekler kadar başarılı ve topluma önemli hizmetlerde bulunacak durumdadır. Yani kadının zeka olarak erkekten geridir safsatası çoktan aşılmıştır. Kaldı ki, bunu erkek egemen düşünce kadını aşağılamak amacıyla uydurmuştur. Zaten bunları tartışmanın bile bir gereği olmadığı gibi bir o kadar da saçmadır.

Tekrar konumuza dönecek olursak; kentlerde işçi ailelerde çalışmayan kadın zengin aile kadınlarına göre daha özgürdür. Ev yönetiminde son söz erkeğin de olsa, bu ailelerde karı koca birlikte söz sahibidirler. Karşılıklı konuşup tartışabilirler ve ortak kararlar alabilirler. Buna rağmen burada da kadının geleneksel konumu özünü korumaktadır. Orta kesimde ise, emekçilerin tersine kadın tamamen erkeğin

emrindedir. Kadına evde söz hakkı pek tanınmaz. En azından emekçi ailenin kadını gibi özgür değildir: Erkeklerle ilişkilerde tam bir feodal-mistik anlayışın kuralları egemendir. Hem de çarpıcı biçimde. Yine kadın bu çevrede bir zenginlik ve gösteri aracıdır. Bol takılar, pahalı elbiseler ve güzel yemekler zenginliğin bir işareti olarak kadın aracılığıyla vitrine konur. Bu ailede dindarlık ve ahlâkçılık sahte bir biçimde egemendir.

Bir de Türk bujuvazisinin maketi ve feodal komprador burjuva kesim var. Bunlar sırf özenti ve ulusal kimliklerinden utanacak kadar aşağılıktırlar. Ekonomik olanaklarının olmasından ötürü çocuklarını okuturlar. Bunlar Türk burjuvazisine özenerek "modern" giyinirler. Her türlü burjuva çürümüşlüğü yaşamlarında temsil edilmektedir. Kadınları ise, şöhret delisidirler; ekonomik olanaklarını kullanarak takıp takıştırarak sağa sola sükse yaparlar. Bu duruma rağmen ailede baba otoritesi egemen durumdadır. Bu kesit arasında din etkisinden söz etmek mümkün değildir. Ama marjinal de olsa kimileri dinin kurallarına göre yobazca bir yaşam sürdürmektedir.

Ancak çalışan kadınlar, diğer kadınlara

göre hem ailede ve hem de toplumda çok daha özgür ve saygındırlar. Gerçi bu kesimde de geleneksel erkek egemenliği söz konusudur. Ama ekonomik olarak bağımsızlaşmaları onları daha da özgürleştiriyor ve bu yönde ilişkilerini etkiliyor. Bu durum kadına güven verdiği gibi, dışarıyla işi aracılığıyla organik bağ kurması ve insan olarak çevreyi gözlemlemesi ve bir takım kültürel etkileşimler onu bilinçli kılıyor. Bu olgu hem kadını ve hem erkeği olumlu yönde dönüştürüyor. Ayrıca kapitalizm geleneksel aile anlayışını zorluyor ve kabuklarını kırıyor. Bugün kentlere yığılmış insanların ezici çoğunluğu kadını ve erkeğiyle, çocuğuyla çalışmaktadır. Kimi işçi, kimi mevsimlik işçi, kimi seyyar satıcı ve kimi de işportacı olarak yaşamını kazanıyor. Yine de zor karın doyuran hatta doyurmadan uzak olan bu insanlar düzenin dışlıları arasında ezilmektedirler. Kapitalizmin yıkıcı ve yoz kültürel değerleri bu insanlar üzerinde yozlaştırıcı etkisi ile yaşam zorlukları çoğu gecekondlu insanını fuhuşa itmiştir. Ki, bu da kadının vücudunu satarak yaşam savaşının bir boyutudur.

Çalışan kadınları en önemli çoğunluğu mevsimlik işçidir. Ya da hizmetçidir. Dolayısıyla hepsi sendikasız, sigortasız ve her

türlü sosyal güvenceden yoksundur. Düzenin bu aşağılık dayatmalarından en çok kadınlar etkilenmektedir. Tüm bunlar aileyi yoz bir biçimde etkilemekte ve yaşam koşullarını dayanılmaz yapmaktadır.

Sömürgeci okullarda okumuş ve meslek sahibi olmuş kadınlar daha farklı bir konumdadır. Okumuşlukları, görgüleri ve dışa açılmışlıkları ile kendi yaşamını kazanma olanakları onu erkeğe karşı göreceli bir bağımsızlığa kavuşturmuştur. Ne var ki onlar da toplumun verili anlayış ve kültürleri ile kuşatılmışlardır. Bunlar toplumun en ileri kesitini oluşturmuş olsalar da, diğer hemcinslerinden daha ileri konumda olsalar da, erkek egemen yapının çemberindedirler. Diğer taraftan okur yazar olup hatta orta ve yüksek tahsil yapmış olup meslek sahibi olmayanlar veya herhangi bir işte çalışmayanlar aile kadını özelliklerini sürdürerek toplumsal yapı içerisinde erimekte-dirler.

Mevcut kültürün ve geleneklerin bir uzantısı olan başlık parası ayrı bir olay olarak canlılığını korumaktadır. Burada genç kız evleneceği erkek tarafından belli bir miktar para ile kaba bir deyimle satın alınmaktadır. Aslında bu kadını bir meta olarak görmenin bir biçimden başka bir şey

ifade etmemektedir. Başlık parası ile kadının satın alan onun yaşamsal bütün haklarını ömür boyu satın almış demektir. Ne var ki bu aşağılık uygulama çok doğal olarak karşılanmakta hatta çok yüksek başlık kadının değerinin artışını ifade etmektedir. Bu durum aynı zamanda kız ailesince de bir gurur vesilesi yapılmaktadır. Başlık olayını aşmış aileler yok denecek kadar azdır. Hatta onları burada anmaya bile değmez.

Tüm bunlara karşın ezici çoğunlukta olan halk kesiminden kadınlar ulusal yönlerini en canlı tutan insanlardır. Bu onların bilinçli yurtsever olmalarından değil. Dışa kapalılıkları, cahil bırakılmışlıkları ve evin duvarlarının arkasında yaşam tüketmeleri, onları asimilasyoncu sömürgeciliğin olumsuz yıkıcı etkisinden koruyor. Sosyal, kültürel ve politik alanın dışında pasif durumda olmaları, askerlik yapmamaları gibi faktörler onların ulusal özelliklerini daha az erozyona uğramasını sağlamaktadır. Örneğin kırsal alandaki kadınların ezici çoğunluğu askere gitmediğinden ve okur yazar olmadıklarından Türkçe bilmezler ve Kemalist ideolojiden mevcut yapılarından dolayı etkilenmemişlerdir. Bu bağlamda ulusal öğelerin çocuğa taşınmasında anne önemli

bir işlev görmektedir.

Buna karşılık okumuş kadın ise, ulusal kimlikten uzaklaşmış ve Kemalizmden önemli oranda etkilenmiştir. Ama 1970'li yıllarda gelişen devrimci mücadele bu süreci olumlu yönde etkileyerek aydın-okumuş kadınların sosyalizmin ve yurt-severliğin etki alanına aldılar. Az da olsa, bunlardan bilinçli yurtseverler ve sosyalistler çıkmıştır. Ulusal ve toplumsal kurtuluşun önderleri konumuna gelenler olduğu gibi, çok sayıda devrimci militan Kürt kadını o dönemlerde yetişmiştir.

1980-1984 arası

12 Eylül cuntasıyla karanlıklara gömülen Türkiye ve Kuzey Kürdistan baştan başa açık bir cezaevine dönüştü. Devrimci, demokrat ve yurtsever insanlar düşüncelerinden ötürü cezaevlerine dolduruldu. İnsanlar işkence gördü, öldürüldü ve tutuklandı. Analar, bacılar ve eşler bu dönemde her zaman olduğu gibi en çok acı çekenler oldu ve en çok özveride bulunanlar... Yoksulluk, işsizlik en çıplak şekilde bu dönemde en doruklarda yaşandı. Kürt halkı üzerine tankla topla ordu yürüdü.

Yoğun baskı, tutuklama, işkence ve katliamlar toplumu önemli oranda sindirdi ve sessizliğe gömdü. Tüm devrimci kurum ve kuruluşlar (legal-illegal) ezici darbelere hedef oldular. Kimileri tümünden faaliyetlerine tutuklamalardan dolayı son verdi; kimileri korudukları kadrolarıyla geri çekilmek zorunda kaldılar. Ülkede karşısında rakip bulamıyan faşist cunta zincirlerinden boşandı; tüm güçleriyle cezaevlerine yöneldi.

Bu dönemde cezaevinde bulunan devrimcilere en aktif biçimde sahip çıkan kesim kadınlar oldu. Türkiye'li kadınlar gibi, Kürdistan'lı kadınlar da zindan direnişlerinin dışardaki tek destekçileri ve sahipleriydiler. Bu aynı zamanda ulusal ve toplumsal değerlere de sahip çıkmaydı. Bu olgu çok önemlidir; kadınların cesaretini, özverisini ve onurluluklarını açığa çıkaran bir olgudur. Bu kadının toplumsal ve ulusal mücadeledeki yerinin pratik ifadesiydi.

Cuntanın tüm baskı ve işkencelerine karşın zindan kapılarında onur savaşı veren kadınlar; 12 Eylül uygulamalarına en çok direnen kesim olduğu gibi, düzenin yozlaştırma, kişiliksizleştirme ve apolitizyasyonuna da bir tepkiydi. Bu dö-

nemde tüm tahribatlara karşın önemli bir yara almayan kadınlar düzenin dayanımlı baskısını fiziksel ve ruhsal olarak en çok duyumsayanlardı. Ekonomik zorlukları kırdı ve kentte olanaklar ölçüsünde üretimde bulunarak erkeği ile birlikte göğüsledi. En zor ve en tortu işlerde çalışarak evinin ekonomisine katkıda bulunan kadın, zindanda tutuklu bulunan yakınlarına da maddi yardımda bulunmakta asla tereddüt etmedi. Bu dönem cuntanın toplumu depolitize etme çabalarının yoğunlaştığı bir dönem ama buna karşılık Kürt kadının yoğun biçimde politize olma dönemi de. Ülkenin toplumsal siyasal yapısına ağırlığını koyma dönemi.

Her türlü burjuva çürümüşlüğü'nün köşe başlarını tuttuğu sıralarda Kürt kadını içgüdü'sünün de yardımıyla tarihsel rolünü oynuyordu. Sömürgeci-feodal burjuva düzen sokaklarda ve okullarda yozlaştırılıp ulusal kimlikten uzaklaştırılamadığı kadını, bu kez medyalar aracılığıyla evinde ulusal ve toplumsal kimliğinden uzaklaştırma çabalarına girişti. TV'ler ve radyolar kanalıyla emperyalist kozmopolit burjuva kültürünün egemen sömürgecilerin uyarlaması olan Türk-İslam sentezini kafalara şırınga etmeye çalıştılar. Ki, bu 12 Eylül faşizminin ide-

olojisinin resmi adı idi.

Aslında 12 Eylül faşizmi bu alanda önemli mesafeler katetti. Toplumun bir çok sosyal kesitini ideolojik bombardıman altına alarak, kozmopolit yoz kültür pompalamasıyla özellikle gençleri pençesine aldı. Fakat kadınları diğer toplumsal kesitleri etkilediği kadar etkileyemedi. 12 Eylül döneminde, neredeyse cezaevleri dışında tek muhalif güç cezaevlerinde yakın akrabaları olan kadınlardı. Cezaevlerinde yakın akrabaları olan erkeklerin mücadelesinin kadınların mücadelesi yanında esameleri bile okunmaz. Aslında bu olgu bir rastlantı değildir.

1984-1992 arası

1984 Ağustos'unda Kürdistan'da başlatılan silahlı mücadele, Kürt halkının yarısını temsil eden Kürt kadını için de tarihsel bir olaydır. Ülkede bu boyutta gelişen mücadele her Kürdistan'lı gibi Kürt ve Kürdistan'lı kadına da yeni ufuklar açıyordu; insansal potansiyelini harekete geçirme olanaklarını yaratıyordu. Başka bir deyişle kadının yeteneğini, özveri ve cesaretini açığa çıkaran ve pratikte ifade etme koşullarını yarattı; kadının gelişmesinin önünü birçok bakımdan açtı. Böylece gerçek kurtuluş kavgasında alması gereken yerini alma olanağına kavuştu.

Düzen tarafından en çok ezilen, horlanan aşağılanan, üçlü sömürü ve baskı altında olan Kürt kadını-emekçi Kürt kadınıdır. Dolayısıyla mücadelede en çok onun yer alması ve tüm enerjisiyle bu işe baş koyması gerekmektedir. Ancak aile denen yapının kalın duvarları arasına sıkışmış, dış dünya ile organik bağı sıfırlanmış, yeteneği ve kişilik gelişimi engellenmiş bu insan soyunun en değerli, en güzel, yetenekli yaratıkları yapması gereken çıkışı, konumları gereği bugüne dek yapamamışlardır. Ancak bu potansiyele sahip oldukları toplumsal pratikleriyle zaman zaman kanıtlamışlardı. Üstelik bilimsel araştırmalar, kadını cinsinin erkekten yetenek, beceri, cesaret özveri ve kahramanlıktan geri kalır taraflarının olmadığını göstermiştir. Fiziksel, yani kas gücü gibi unsurlar ise, kadın cinsi için bir eksiklik ya da yetersizlik olarak değerlendirilemez. Kadının ve erkeğin doğal ayrışımından kaynaklanan özellikler her iki cins içinde yetersizlik değil doğa yasalarının bir sonucudur; birbirini tamamlayan bir durumdur.

Kadının insanlığın ilerlemesinde, potansiyeli oranında katkısının gerçekleşmesi için bir takım barikatların ve duvarların yı-

kılması gerekiyor. Toplumsal ve tarihsel; kültürel ve dinsel gerici barikatların yıkılması ve kadının tüm enerjisinin toplumsal mücadele ırmağına akıtılması en üst biçimde devrimin yıkıcı ilerici şiddeti ile olur. Toplumun gelişimi önündeki tüm gerici prangalarından kurtaracak şiddet 15 Ağustos'ta kadını da saflarına katacak biçimde ortaya çıkmıştır.

1980 öncesi Kürt kadını az da olsa devrimci mücadeleye katılmıştı. Bu süreçte şehit düşenler olduğu gibi, cezaevlerine girenler ve zindanlarda direnenler de olmuştur. Ne var ki, nüfusları oranında istenen katılımın çok gerisinde kalınmıştı. Oysa bu mücadele herkesten çok kadınların kurtuluş mücadelesidir. Engels ve Marx'ın dediği gibi; sınıflı toplumda cins olarak erkekler burjuva, kadınlar ise proleterdir. Bu belirleme, kadının devrim mücadelesindeki yerini ve devrimin kadın için önemini belirler. Özellikle proleter emekçi kadın için. Devrim bir seldir; önüne çıkan tüm engelleri yakıp yıkarak, yerle bir ederek potansiyel güçlerini harekete geçirir ve kendi yatağına çeker. 15 Ağustos çıkışıyla başlayan süreçte, kadınların kavgadaki ağırlıkları giderek arttı. Bugün gerillada küçümsenmeyecek bir kadın kitlesi vardır. Gerilla olarak gerilla komutanı olarak, cep-

henin önemli kademelerinde görevler yaparak, parti organizasyonunda yetenek ve gücü oranında en üst basamaklarda sorumlu kadınlar görüyoruz. Binlerce şehit arasında önemli oranda kadın şehit de bulunmaktadır. Bu Kürt kadınlarının kişiliğinde, tüm kadınların insanlığa hizmeti ve mücadeledeki onurlu temsilidir.

Artık Kürt kadını eski pasif, silik ve tutsak Kürt kadını değildir. Dört duvar arasında tutsaklığının sonucu körelmiş yeteneği ve aptallaştırılmış yapısı gelişen mücadele sonucu aşılmıştır. Yetenek ve cesaretiyle o artık erkeklerle devrime katkıda yarışmaktadır. İşte Serhıldan'larda kadınlar en önde ve kitlenin önemli çoğunluğunu teşkil etmektedir. Ulusal kavgada gösterdiği kahramanlık ve yeteneğiyle kadın artık ikinci sınıf insan değil, saygı gören ve sözü dinlenen bir insandır. Özellikle devrimci mücadelenin gelişip yoğunlaştığı alanlarda durum böyledir; buna karşılık devrimci mücadelenin güçlenmemiş olduğu yerlerde kadının uyanışı ve toplumsal harekete katılımı daha yavaştır. Burada devrimci mücadelenin yaratıcılığı, yapıcılığı kendini açığa vurmaktadır.

Kürt kadını bugün cinsiyet kurtuluş

mücadelsini ulusal ve sınıfsal mücadele ile içselleştirmiştir. Gerçek anlamda kadının kurtuluşu, tüm insanlığın kurtuluşu gibi sosyalist devrimdedir. Kadının kurtuluşu, için bu çok daha önemli ve vazgeçilmezdir. Ulusal bağımsızlık ve özgürlük kavgasında yerini alan Kürt kadını, öz kurtuluşunu bu mücadeleyle bütünleştirdiğinin bilincindedir. Çünkü burada sınıfsal kurtuluş, ulusal kurtuluş ve kadının kurtuluşu bütünleşmiştir. Kendi ülkesinin koşullarında parti, cephe ve diğer demokratik kitle örgütlerinde yerini alan kürt kadını; kendi kurtuluşunun binasını inşa ediyor. Yine kendi kurtuluşunun kendi eseri olması gerektiği bilinciyle kavganın en ön saflarında kendine ait yerini almakta tereddüt etmemektedir. Devrim mücadelesinde sosyalist güçlerle ve tüm ezilen yığınlarla birlikte gerçekleştirilecek devrimde ancak kendi örgütlülükleri ile kendisini ifade edip haklarını ve mevzilerini güçlendirip arttıracaklardır. Aksi taktirde devrimden sonra mücadeleyi gevşetirlerse, eski anlayış ve geri alışkanlıkların girdabında boğulmaktan kurtulmaları zorlaşacaktır. Erkek egemen anlayışın tehlikeleri devrimden sonra da sürer. Bu uzun soluklu bir kavgayı gerektirir. Sınıflar ve sınıf mücadeleleri var oldukça bu tehlike her zaman var olacaktır. Kürt kadını"bağımsız"

örgütlenmesini ülkenin özgül koşullarında gerçekleştirip sürdürüse, ancak başlattığı kadının kurtuluş hareketini başarıya ulaştıracaktır. Kuşkusuz komünist kadının örgütü işçi sınıfının partisi olan komünist partisidir. İşçi kadının sendikal örgütü tüm erkek ve kadın işçilerinin sendikal örgütü olan sınıf sendikalarıdır. Ama tüm kadınların ya da en azından işçi-emekçi kadınların kadının toplumdaki konumundan ve özgül sorunlarından kaynaklanan durumlarından ötürü kendi demokratik kitle örgütlerini kurmaları çok önemli ve yamsalıdır. "Bağımsız" örgütlenme dediğimiz bu örgütlenmedir.

METROPOLDE. KÜRT KADINI

Metropolde Kürt Kadını

Metropoldeki Kürt kadınına gelince: Bilindiği gibi birden fazla nedenden dolayı Kürt insanı metropol kentlere akın etmiştir ve etmektedir. Bunun tarihsel, toplumsal, siyasal ve ekonomik nedenleri vardır. Metropol kentlerde Kürt nüfusunun son yıllarda büyük artış ve yığılma göstermesinin temelinde ekonomi yatmaktadır. Buna devletin Kürt ülkesindeki tenkil ve tedip hareketi eklenince göç oranı artmıştır. Göçlerin yoğunlaşması 1970 ve 1990 yılları arasında dev boyutlara ulaşmıştır. Kapitalizmin halkın dingin yaşamına girmesi, insanları öz yurtlarından ve topraklarından kopmasına yol açmıştır. Kapitalizmin gerici-yıkıcı tarzda ülke ekonomisine egemen olması sanıldandan daha fazla tahripkar olmuştur. Kendi ülkesinde iş bulamıyan yığınlar, iş umuduyla taşı toprağı altın bildikleri metropollere yönelmiştir.

Sömürgeci kapitalizmin özelliği, sömürgeleştirdiği ülkeyi kendi ekonomisinin bir uzantısı; ucuz iş gücü deposu ve yedeği haline getirmektir. Bir de hammadde ve sürüm pazarı... Bu mantık silsilesine göre, sömürge ülkede daha çok aracı, ticaret, komprador ve hizmet sektörü geliştirilir. Diğer taraftan kırsal alana kapitalist üretim aracını ve tekniğini sokarak köylüyü toprağından ve üretim aracından kopararak proleterleştirmektedir. Üretim araçlarından koparılan bu yığınlar ucuz iş gücü deposu olarak kullanılmakta ve metropollere bu amaçla yöneltilmektedir. Kısacası Kürt nüfusunun 1960' lardan başlayarak; 1970-1980-1990 yıllarında artarak metropollerde temerküze olması sömürgeci işbirlikçi tekelci kapitalizmin sonucudur. Ancak bugün gelişen UKM ile ulusal ve sınıfsal bilinci gelişen Kürt nüfusunun demokratik ve ulusal motifli hareketliliği egemenleri rahatsız etmekte ve bu insan ırmağını tersine akıtma planları yapmaktadır. Oysa bu çok zor bir olay ve ateşle oyanamak kadar tehlikelidir. Bu tehlike bu yığınların devrimciliğinden ve yıkıcılığından kaynaklanmaktadır. Yani burjuvazi kendi eliyle mezar kazıcısını yaratıp çoğaltmıştır; Bunu tersine çevirmek talihin akışına karşı durmaktır. Ki bu bur-

juvazinin gücünü aşan ve onun iradesi dışında gelişen bir olaydır.

Metropoldeki Kürt nüfusunun yarısını kadınlar teşkil etmektedir. Bu insanlar halkının verdiği ulusal ve sınıfsal mücadelesinden derin biçimde etkilenmektedir. Ülkesindeki hemcinsi gibi, o da metropollerde bu davaya omuz vermek için çaba harcamaktadır. Kilitli kapıları kırmış, sokakta sesini yükseltmekte, bu uğurda tüm enerji ve becerisini olanaklar ölçüsünde harekete geçirmektedir. Metropoldeki Kürt kadını ülkesindeki kadınlar gibi muazzam bir uyanışı yaşamaktadır. Bu konumu itibarıyla devrimci sürece damgasını vurmanın gerekliliği bilinciyle katkılarını yapmaktadır.

Öte yandan Türkiye devrimci-demokratik hareketinde de Kürt kadını Türk kadını ile birlikte militan eylemliliklerde yerini alıyor. Mücadelede şehit düşüyor; kahramanca direniyor ve çarpışarak destanlar yaratıyor. Bu, yıllardır, yüzyıllardır, hatta bin yıllardır durgunlaştırılmış, önüne görülmez barajlar konulmuş kadın dünyasında fırtınalar yaratıyor. Tüm bunlar, pasif konuma düşürülmüş kadını aktifleştiriyor ve tarih sahnesinde gerçek yerini almasına etken

oluyor.Bu olumlu devrimci gelişmelerin kadını sarmalına alması, tarihsel önemde bir olaydır.

Bu gerçeklerle birlikte, Kürt kadının, kadın olmanın ötesinde etnik kökeninden kaynaklanan özgül sorunları vardır. Kadın ve emekçi olarak sorunları; Türk kadın-emekçi kadın ile aynı sorunları paylaşmaktadır. Bir farkla ki Kürt kadınının ulusal sorunları onu daha farklı bir sorunla karşı karşıya getirmektedir. Kadının ve emekçi kadının cinsiyetinden kaynaklanan sorunları da Kürt veya Türk oluşu önemli bir farklılık yaratmamaktadır. Ama ulusal yapıdan kaynaklanan dil ve diğer kültür farklılıkları Metropoldeki Kürt kadınının en önemli sorunlarından biridir.

Metropollerdeki Kürt kadın nüfusunun ezici çoğunluğu yoksuldur; ve okur yazar değildir. Buna Türkçe bilmezliği de eklemince kendisi için açmazlar artmaktadır. Çevrenin etkisiyle zorunlu olarak birkaç sözcük Türkçe öğrenmiş olması bile onun Türkçe bildiği ve Türkçe düşünebildiği anlamına gelmez. Kaldı ki, sonradan Türkçe öğrenmesi bile onun dil ve kültür yapısından kaynaklanan sorunların ortadan kaldırmaz. Çünkü ulusal farklılık sadece dil boyutunda ele alınmaz. Böyle bir yak-

laşım kaba bir yaklaşımdır. Sorun ulusal olmanın tüm boyutlarını kapsar. Bu da farklı bir ulusal kişilik, kültür ve ahlâk demektir.

Metropoldeki Kürt kadını insan olarak, kadın ve emekçi olmanın ötesinde ulusal kültürünü (dil, gelenek-görenek, tarih, ahlâk vd.) metropol kentlerde de yaşama hakkı vardır. Bunu yaşayamamaktan kaynaklanan sorunları ve talepleri vardır. Bu aynı zamanda yaşadığı çevresi ile de uyumunu zorlaştırmaktadır. Ayrıca ulusal kimliğinin yasak altında oluşu çevresi ile uyumunu daha da zorlaştırmakta, kimliğini geliştirememenin, savunamamanın kültürel, sosyal, politik ve psikolojik sorunlarını yaşamaktadır. Yine dil ve kültür farklılığı onun çalışmasını; hayatını sürdürmesini, yani her gün kendini tekrar üretebilmenin maddi ve manevi olanaklarını yaratma çabalarını zorlaştırmaktadır. Çünkü metropole taşınan Kürt kadını toplumsal ve ulusal anlayışında taşınmıştır. Gerçi ülkesinde de ulusal kimliği yasak altındadır. Okullarda, çarşıda-pazarda eğitim ve öğretimde resmi dil Türkçedir. Ancak tüm yasaklar, onunla aynı toplumun ve kültürün insanı olan çevre ile kaynaşmasını ve sosyal ilişkilerde kendileri gibi davranmalarını engelleyemez.

Oysa metropollerde bu çok değişiktir. Çünkü adetlerinden yabancı ve dilini bilmediği bir dünyada yapayalnızdır. Tek serveti olan dili bile işe yaramamaktadır. Çocuğuna öğrettiği dili bile işlevsiz kalmakta ve çocuğundan bile yabancılaşmaktadır. Çünkü çocuk sokakta ve okulda Türkçe öğrenmekte ve çevrenin kültürel etkisinde kalmaktadır. Ayrıca kadın Türkçe bilmediğinden TV, Radyodan yararlanamadığı gibi, okur-yazar olmadığından da günlük basını takip edememektedir. Kaldı ki okur-yazar olma durumu bu doğal ulusal hakları geçersiz kılmaz. Tüm özgür ulus kadınları gibi Kürt kadınının da en doğal insanı, ulusal haklarının, elinden alınması, ulusal kimliğinin ifadesinin yasaklanması anti-demokratiktir ve insan haklarına aykırıdır. Bu bağlamda Kürt insanın-Kürt kadınının bu hakları tartışılmaz ve vazgeçilmez haklardır.

Ancak kadın olarak Türk ve Türkiye'li hemcinsleri ile aynı sorunları yaşamaktadır. Genelde kadın sorunlarında durum aynı iken, sınıfsal olarak da, emekçi kadın ulusal kimlik ne olursa olsun aynı sorunlarla karşı karşıyadır. Cinsiyet olarak, sınıfsal olarak tüm kadınların sorunları aynıdır. Kürt kadını ek olarak ulusal kimliğini ifade edememe sorunuyla

karşı karşıyadır. Bu durumda sorunları ayrı ele alıp çözümlerken, bunların içiçeliği ve bu bağlamda tümelliği gözardı edilemez. Kısacası kadın olmaktan gelen sorunlar vardır. Her sorunun kendi karakterine dayanan çözümü ve örgütlenmesi farklıdır.

Bir birey birlikte yaşadığı toplumun genelinde bir parçasıdır. Bireyin etnik kökeni ne olursa olsun, birlikte yaşadığı topluma etnik hakları saklı kalmak koşuluyla tabidir. Birey bu anlamda birlikte yaşadığı toplum ya da halkla "yazgı" birliği içindedir. Başka bir anlatımla, kurtuluşu o halkın kurtuluşuna bağlıdır. Birey ya da azınlıklar olsun bu kural değişmez. Dolayısıyla örgütlenmede ve mücadelede birlik temeldir. Marksizm-Leninizm sınıfsal-ulusal merkezde örgütlenmeyi ülke koşullarına göre gerçekleştirmeyi öngörür. Milliyet-ırk temeline göre örgütlenmeyi kabul etmezler. Bugün Türkiyede Türk olmayan tüm azınlıklar işçi-emekçi olarak Türkiye proletaryası ile aynı çatı altında ekonomik, demokratik ve politik örgütlenmede yer almak zorundadır.

Türkiye kadınları olarak metropoldeki Kürt kadını, Türk hemcinsleri ile birlikte demokratik kadın kitle örgütlerinde yer almalı; ulusal ve demokratik taleplerini bu

platformda dile getirmelidir. Aynı biçimde metropoldeki işçi Kürt kadını Türk hemcinsleri ve Kürt-Türk işçi kardeşleriyle aynı sendikalarda örgütlenmelidir. Sınıf sendikacılığında, sınıfın doğası gereği etnik renklere göre örgütlenmeye gidilmez.

Ne var ki , bugün Türkiye'de sendikalar, genelde sarı sendikalardır ve sendika ağalarınınca düzene peşkeş çekilmektedir. Burada görev tüm işçi sınıfı; kadın erkek ve etnik köken ayrımı gözetmeksizin sendika ağalarından sendikaları kurtarıp, sendika yönetimini devrimcileştirmektir. Sendikal örgütlenmede kadın olmalarından kaynaklanan sorunlar(çalışmayla ilgili) sendika tarafından çözülmelidir. Burada tüm emekçi kadınlar taleplerini dayatmalıdırlar.

Türkiye'de bulunan Kürt kadınların sendikal ve demokratik mücadelede Türk kadınlarıyla aynı örgütlenmede yer almaları gerektiği gibi; politik örgütlenmede de bu birlik esastır ve en doğrusu-en devrimcisidir. Devrim; yani iktidar mücadelesinde metropoldeki Kürt kadını ulusal ve sınıfsal istemleri ile Türkiye halkı ve işçi sınıfı ile aynı politik önderlikte birleşmelidir ve birleşmek zorundadır. Devrim kavgası aynı politik önderlikte örgütlenerek yürütülmelidir. Çünkü metropoldeki ve bir

bütün olarak Türkiye'deki Kürtlerin ve Kürt kadınlarının kurtuluğu gelişen toplumsal mücadelenin bir demokratik halk devrimi ile taçlanmasına bağlıdır. Başka bir davranış milliyetçi bir sapma olur. İşçi sınıfı ve emekçi yığınlar arasında ülke koşulları dikkate alınmadan milliyet motifine göre örgütlenme bölücülükle özdeştir.

Fakat Türkiye'deki örgütsel boşluk ve henüz devrimci demokrat muhalefetin toparlanamaması, buna karşılık KUKM'nin boyutlanması, Türkiye'deki Kürt nüfusunu-kadınını da derinden etkilemektir. Yılların ezilmişliğinin, horlanmışlığının verdiği ulusal ve sınıfsal kinle Kürt halkı-kadını ulusal merkezde örgütlenmelere ve UKM nc örgütünün yörüngesine giriyor. Bunu anlamak gerekir ancak bu devrimci dinamikleri Türkiye devrimine kanalizetme gerkliliğini ortadan kaldırmaz ve haklılığını yadsıyamaz. Bununla birlikte yurt-severlik duygularının etkisiyle ülkesine gidip mücadeleye katılmak isteyenlere saygı duymak ve ona yol vermek lazımdır. Hatta dayanışma hareketlerinin örgütlenmesine yardımcı olmak ve olanaklar sunmak Türkiye devrimcilerinin görevidir. Bu dayanışma hareketlerinin örgütlendirilmesi, sadece Türkiye'li Kürtlerle sınırlı kalmamalı tüm devrimci demokrat Türkiye'li

sınıf ve tabakaları kapsamalıdır. Fakat Türkiye'de ulusal temelde Kürt insanının ayrı örgütlenmesi Marksist bir anlayış olmaz, milliyetçi bir anlayış olur. Türkiye devrimcilerinin ve demokratik kadın hareketlerinin görevi Türkiye'deki Kürt kadınının Kürt erkeğinin ulusal demokratik talaplarını programlarına katarak sınıfsal temelde Türk emekçileri-kadınları ile birlikte aynı demokratik ve politik yapılanmada toplamaktır. Türkiye'deki Kürt devrimcilerin-marksistlerin görevi de budur. Nasıl ki, Kürdistan'da etnik temelde bir Türk, Arap, Asuri ve diğerlerini ülke ve halk gerçeğinden ayrı, Kürt halkından ayrı çatılarda örgütlemek milliyetçilik ve bölücülükse; Türkiye içinde de Kürt, Laz, Çerkes ve Arap etnik kökene dayalı ayrı politik örgütlenmeler milliyetçilik ve bölücülük anlamına gelir.

Bu arada şunu da altını kalın çizgilerle çizmek ve vurgulamakta yarar vardır; Türkiye'deki Kürt insanının yoğun olarak UKM çevresinde toplaşıp örgütlenmeleri Türkiye devrimci hareketlerinin örgütsüzlüğünün yarattığı boşluğun sonucudur. Türkiye devrimci hareketinin Türkiye genelindeki bu yapısı böyle bir durma koşul yaratmıştır. Bu bağlamda UKM'nin öncü partisnin Kürt insanını örgütlemesi ayrı ele

alınmalıdır. Ama bu anlayış bir ilke haline dönüşür ve her koşulda savunulur ve yapılırsa, söz konusu eleştiriler onu da kapsamına alır.

Özcesi Türkiye'deki Kürt kadını, Türkiye'deki işçi-emekçiler gibi Türkiye gerçeğine uygun, Türkiye işçi ve emekçileri ile aynı demokratik, sendikal ve politik örgütsel çatı altında örgütlenmelidir ve birlikte ulusal taleplerini dayatarak iktidar için savaşmalıdır. Türkiye'deki Kürt kadınının kurtuluşu, Türk kadınının kurtuluşuna sıkı sıkıya bağlıdır. Türk kadınının kurtuluşu ise, Türkiye işçi-emekçilerinin kurtuluşuna kopmaz bağlarla bağlıdır. Bunlar tam bir içiçelik ve ayrılmazlık arz eder.

Böyle bir durum Kürdistan ve Türkiye devriminin çıkarları gereğidir. Her iki ülke devriminin dinamiklerinin birbirlerinin alanlarına kayarak, kaydığı alanlarda konumlanması artık konumlandığı alanın devrim dinamiğine dönüşmesi iki halkın ve ülkenin özgün koşullarından kaynaklanır; bu aynı zamanda iki halkın devrimlerin ve iki halkı birbirlerine bağlayan bağlardır. Halklarımızın iradesi dışında oluşan bu durum, devrimlerimiz için avantajlar yaratmıştır. Her iki ülkenin devriminde de

ulusal, demokratik ögeler içiçe girmiş ve sorunu her ülke kendi devriminde aynı momentte çözecektir. Bugün Türkiye'de KUKM'nin etkisinde kalmış devrimci dinamikleri, proleter devrimci bir zemine ülke gerçeğine bağlı kalarak kanallı etmek, Türkiye devrimci hareketinin görevi olduğu kadar, Kürdistan devrimci hareketinin de görevidir. Türkiye devrimci hareketi kendini toparlayıp bu görevi en kısa sürede yerine getirecek durumdadır. Kürdistan'daki devrimci hareketin etkisi ile duyarlı hale gelen Türkiye'deki Kürt nüfusu devrimci hareketin önemli bir motivasyonudur. Türkiye devrimi için önemli bir güç ve Türk-Kürt halklarının birliğı için önemli bir bağıdır. Özellikle metropoldeki Kürt kadını son yıllarda yurtsever duygularla kitlesel gösterilerin en aktif ve en önemli unsuru olmuştur. Bu bilinçle sorunu devrimci enternasyonalist bir yaklaşımla çözmek ve bu gücü Türkiye devriminin önemli bir dinamiğı yapmak Türkiye devrimcileri önünde duran yakıcı bir görevdir. Aynı zamanda Türkiye'de yaşayan Kürtlerin ve Kürdistan'lı devrimcilerinde en devrimci görevidir.

Ayrıca Kürdistan'daki devrimci mücadelelerinin Türkiye'deki Kürt aracılığıyla Türkiye'nin metropol kentlerine taşırılması

ile birlikte, Kürtler burada da devletin ağır baskı ve provakasyonlarının hedefleri haline geldi. Bu baskı ve provakasyonları boşa çıkartmakta Türkiye devrimcilerinin acil görevlerindendir. Doğru, devrimci, enternasyonalist bir yaklaşım ve mücadele TC'nin provakasyonlarını ve baskılarını boşa çıkaracaktır. Bu alanda Türkiyeli ve Kürdistanlı devrimcilerin mücadele birlikteliği ve dayanışması yaşamsal önemdedir. şvenizmin ve halklar arası suni düşmanlıkların panzehiri proletarya enternasyonalizmidir.

Türkiye demokratik devrimci kadın hareketi ile politik devrimci önderlik bu zorlu görevlere hazır olmalı ve bu işi ertelemeden yoğun çabaya girmelidir. Geç kalma durumunda, hiç kimsenin istemediği bir manzaraya tanık olabiliriz. Burada hepimize görevler düşüyor. Oyalanmanın zamanı değildir. Sosyal ve politik olaylar ihmal ve hata kabul etmez. Bu konular duyarlı konulardır. Duyarlı olduğu kadar önemli, tarihsel ve devrimcidir. Ege-menlerin oyun ve provakasyonlarını ve bölücü faaliyetlerini kararlı devrimci, ulusal ve enternasyonalist bir politika ile boşa çıkarmak elimizdedir.

Sonuç:

Kadının sorunları mevcut düzenin bir sonucu olması itibariyle, toplumun genel sorununun önemli bir parçasıdır. Toplumun yarısını meydana getiren kadınların kurtuluşu ve sorunlarının çözümü toplumun kurtuluşundan ve sorunlarının çözümünden ayrı değildir. Ki insanların sınıflara bölünmesine neden olan özel mülkiyet ilişkilerinin ve sömürünün doğuşuyla kadınlar ezilen cins konumuna gelmişlerdir. Yani kadınların ezilen cins konumuna düşmeleri özel mülkiyet ilişkilerinin veya sınıflı toplumun bir sonucudur. Bu bağlamda kadının gerçek anlamda kurtuluşu üretim araçlarının özel

mülkiyetine ve dolayısıyla sömürüye son veren proleter önderlikli bir devrime bağlıdır. Başka bir anlatımla sosyalist devrime...

Genelde kadın sorunu tüm kadın cinsini ilgilendirir. Ne var ki, sınıflı toplumda kadınlarında üretim araçları karşısındaki pozisyonu ve buna bağıntılı olarak üretimden aldığı pay, onları da sınıflara bölmüştür. Proleter, küçük burjuva, köylü ve burjuva kadınlar vardır... Her sınıfa mensup kadının, kadın kurtuluşuna bakışı da sınıfın dünya görüşüne göre değişir ve toplumdaki kadının ezilmişliği, sömürülme biçimi ve toplumdaki rolü göreceli ve sınıf bağlantılı olarak farklılık arz eder. Birbirine karşıt ekonomik-politik çıkarlara sahip sınıflara mensup kadınların çıkarları kadın olarak da sınıfsal olarak antagonisttir. Objektif olarak sınıf gözetilmeksizin tüm kadınları aynı demokratik-politik platformda birleştirmek bilimsel olarak olası değildir. Nasıl ki, işçi sınıfının ve burjuvazinin çıkarlarını politik ve demokratik düzlemde uzlaştırmak olası değilse. Yani reformist olmadıkça, proletaryanın sınıf çıkarlarını burjuvaziye ihale etmedikçe ve devrimci kalındıkça bu olası değildir.

Kadınlar içinde bu böyledir. Gerçi cins

olarak problemleri vardır. Ki bu problemler düzenden kaynaklanmaktadır. İşçi-emekçi ve küçük burjuva kadın sınıfsal olarak da düzenle çıkarları çelişmektedir. Dolayısı ile bunlar sınıf olarak da devrimcidirler. Kaldı ki, zaten işçi kadın kendi sınıf doğasından ötürü burjuvazinin mezar kazıcısı ve devrimin temel-önder gücüdür. Ya da bu gücün yarısıdır bir anlamda. Ancak bunların kadın olarak talepleri devrime dayatılmalıdır. Küçük burjuva kadın ise; yine sınıfının doğası gereği işçi sınıfının ittifakıdır. Bundan ötürü emekçi kadınla küçük burjuva kadının, kadın sorunlarından ayrı sınıf alarak ekonomik ve politik çıkarları önemli oranda çakışır. Burjuva kadın ile toplumun diğer ezilen sınıf ve tabakalarından olan kadınla tek ortak yönleri ve ortak sorunları kadın olmaktan doğan ve düzence dayatılan konumlarıdır. Ne var ki, bu önemli sorun bile, önemli farklılıklar gösterir. Ve bakış açılarını ve çözüm yöntemlerini farklılaştırır.

Lenin; kadının kurtuluşu bizzat kadının elindedir der. Yine Lenin kadınsız devrim olmaz diyor. Bunların doğruluğu tartışılmazdır. Kadın kitleleri devrime kazanılmadıkça derimi gerçekleştirmek uzak bir düş olarak kalır. Toplumun kur-

tulmadıkça kadının kurtuluşunun mümkün olmadığı gibi, kadının gerçek anlamda kurtuluşu toplumun gerçek anlamda kurtuluşu ile özdeştir. Nasıl ki, bir ulusu ezen bir başka ulus özgür olamıyorsa bir insanı ezen bir başka insan da özgür olamaz. Bu eşittir; bir kadını ezen bir erkek özgür olamaz veya kadınları ezen erkekler özgür olamaz. Erkeğin özgür olması için kadının özgür alması temel koşuldur. Kadın ve erkeklerin özgürleştiği bir toplum özgür bir toplumdur. Bunu da sağlayacak olan toplumsal devrimdir.

Kadının kurtuluşu kadının eseri olacaktır, diyor Lenin. Bu şu anlama gelir: Toplumsal devrime kadın olarak taleplerini sınıfsal talipleri ile birleştirerek katılmaktadır. Devrimde sınıfsal örgütleriyle aktif biçimde yer almakla birlikte, kadın örgütlenmeleri ile cinsinin haklarını devrim içinde ve ertesinde savunup geliştirmek de Lenin'in bu belirlemesinde ifadesini bulur. Ta ki, sınıfsız topluma kadar...

Yine Lenin, komünist kadının yeri komünist partisi saflarıdır diyor. İşçi kadının ekonomik örgütü ise sınıf sendikasıdır. Ancak toplumda herkes komünist olmadığına göre ve ekonomik mücadele gibi demokratik mücadelede sınıflı toplumlarda

sınıf mücadelesinin bir biçimi olarak verildiğine göre; başta işçi, emekçi ve küçük burjuva kadınları olmak üzere tüm kadınların demokratik kavgasında ve kazanımlarında çıkarı olan kadınları demokratik kadın platformunda birleştirmek devrimci mücadelenin etelenmez görevlerindendir. Bütün bu sorunların çözümünü devrim sonrasına ertelemek devrimci bir mantık değildir. Ekonomik, demokratik, ideolojik ve politik mücadele ile verili düzende de bir çok mevzi kazanmak olasıdır. Ki, bu kitlelerle devrimci öncünün kucaklaşmasını, bütünleşmesini sağlar ve devrime giden yolların önünü açar. Tüm sorunların mutlaka bir devrimle çözülmesi diye değişmez bir kural yoktur. Düzen içinde çözülecek sorunlar vardır; devrimle çözülecek sorunlar vardır. Yani mevcut düzende devrim mücadelesinin değişik biçimleri olan ekonomik, demokratik ve ideolojik mücadele ile çözülecek sorunlar bu süreçte çözmek için mücadele edilir. Bu devrimci mücadelesini bir yan ürünü olabileceği gibi, farklı nedenlerden dayatılan mücadelelerin de bir ürünü olabilir. Nasıl ki, ekonomik ve demokratik mücadeleyi düzen içerisinde dondurur; devrim sonrasına ertelemeyi düşünemiyorsak, kadın sorunlarının tüm çözümlerini devrim sonrasına erteleyemeyiz. Özcesi düzen için-

de çözülecek sorunları reformizmin ba-
tağına batmadan çözmek devrimci anlayışa
ters düşmez. Tam tersine devrimci an-
layışın bir gereğidir.

Dünya devrimci deneyimi ve reel sos-
yalizm pratiği bize gösterdi ki; Devrimden
önce ve sonra kadınların demokratik "ba-
ğımsız" örgütlenmesi bir gerekliliktir. Bunu
sınıf mücadelesinin yörüngesine almak ko-
münist kadınların ve öncü partinin gö-
revidir.

Reel sosyalizmde kadınların gerçek an-
lamda beklenen kurtuluşu gerçekleşemedi.
Tıpkı işçi sınıfının ve tüm toplumun kur-
tuluşunun gerçekleşemediği gibi. 1917
Büyük Ekim Devrimi ile SSCB'de kadınlara
dünyada eşi görülmemiş haklar ve öz-
gürlükler tanındı. Ne var ki, ülkenin ata-
erkil kültürü ve komünist erkeklerin ege-
men düşünce kalıplarından
kurtulamamışlıkları ve kadınların ör-
gütsüzlüğü; haklarını bilince çı-
kararamamış olmaları başlatılan bu dev-
rimci süreci her alanda olduğu gibi
kadınlar alanında da gerilettili. Kadın yine
pratikte ikinci sınıf konumuna düşürüldü.
Bu da gösteriyor ki kadın haklarının dev-
rimden sonrada geliştirilmesi, korunması
kadınların örgütlü biçimde kadın haklarına

sahip çıkmasının sıkı sıkıya bağlıdır. Böyle bir mücadele erkeklerce de sonuna dek desteklenmelidir. Böylelikle ancak erkeklerin kafalarındaki tabular daha erken yıkılır. Gerçi kadınlarında ezici çoğunluğu, kadın olarak insan olarak haklarının bilincinde değildirler, malesef. Bütün bunlar güçlü bir örgütlenme, yoğun propoganda ve ajitasyon gerektiriyor; eğitim gerektiriyor. Burada en büyük görev başta komünist kadınlara ve tüm komünistlere düşüyor. Başka biçimde toplumdaki ön yargıları, tabuları ve dar görüşlülükleri yıkmak olanaksızdır.

Türkiye'de ne yazık ki, güçlü bir kadın hareketi yoktur. Oysa sınıf bilinçli, aydın, insan haklarının bilincinde olan muazzam bir kadın potansiyeli vardır. Bugün insan hakları ihlal edilen kesimin ezici çoğunluğu kadınlardır. Ancak insan hakları anlamında bile, bugün Türkiye'de kadın hakları gündemde hak ettiği yeri işgal edemiyor. Son yıllarda KUKM'nin boyutlanmasıyla, politize olan metropoldeki Kürt kadını devlet kolluk kuvvetlerinin baskı ve işkencelerine, cinsel tacizlere maruz kalmaktadır. Türkiye'li devrimci demokrat kadınlar ha keza... Bu eksiklikler en kısa sürede giderilmeli ve sınıf temelinde kadınların devrimci demokratik

mücadelesi yükseltilmelidir. Bu görev Türkiye devrimci hareketinin gündeminde yakıcı bir biçimde duruyor.

Yinelemekte yarar görüyoruz; Metropoldeki Kürt kadın, cinsel, sınıfsal ve ulusal talepleri ile Türkiye'li kadınlarla; işçi-emekçilerle ve politik sınıf örgütleri ile birlikte hareket etmelidir. Bu onun gerçekliğinden kaynaklanan görevidir. Birlikte yaşadığı halkla birlikte özgül istemleriyle ortak demokratik, ekonomik ve politik örgütlülükte yer almalıdır. İleri bir sistemi amaçlayan bir toplumsal devrimli giderek sınıfsız topluma uzanan tarihsel süreçte özel mülkiyet ve sınıflar ortadan kaldırılacak; devlet sönecek ve sınıflı toplumun ürünü ve temel kurumları olan birçok kurum gibi kadın üzerindeki baskılarda gerçek anlamda son bulacak ve kadın erkek ilişkisi farklı bir biçimde, yeni düzene uygun olarak şekillenecektir.

8 MARTIN ARDINDAN

8 Mart ve Kadınlarımız

Gelenekselleşmiş bir yaklaşım ve anlayış var; Her 8 Mart sosyalist dergiler ve basında kadınlar üzerine çeşitli yazılar yazılır, günün anlam ve önemi vurgulanır; tarihsel gelişimi anlatılır; toplantılar ve konferanslar verilir, gösteriler düzenlenir. Bu koroya burjuvazi de katıldı. Hem de cümbür cemaat. Son yıllarda Türkiye'de de egemenler bu güzel ve anlamlı güne katıldılar. Egemenler basında ve televizyonlarda-radyolarda kadın haklarının savunuculuğunu dile getiren haykırışlarda bulunmaktadırlar! Bununla da yetinmeyen burjuvazi, son koalisyon döneminde bir de kadın bakanlığını kurdu.

Bizim, 8 Mart'ın anlamlı ve coşkulu biçimde kutlanmasına ve bugün vesile edilerek, bu alanda devrimci kurum ve kuruluşların yoğunlaşmasına asla itirazımız yoktur. Tam tersine böyle bir etkinlik bizi sevindirir. Çünkü, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlarının dayanışma, birlik ve mücadele günüdür; çifte sömürü ve baskı altında ezilen insan soyunun bu değerli cinsinin haklı mücadelesinin desteklenmesinin ifadesidir; kadınlara yapılan baskı ve onların emeğinin sömürülmesinin özgülünde baskı ve sömürüye karşı oluşun dışavurumudur. Elbette bugün ve buna benzer önemli-tarihsel günler en coşkulu biçimde kutlanmalı ve bugünler mücadeleye ivme kazandıracak kalkışlar için önemli basamaklar haline getirilmelidir. Böylesi bir yaklaşım ve anlayışla gerçekleştirilecek kutlama ve gösteriler günün anlam ve önemine karşılık düşen eylemlerdir.

Yaşanan ve yapılanlar çok daha farklı bir boyuttadır. Sorunun özünden uzaklaşmaktadır. Günün devrimci içeriği boşaltılmaktadır. Eğer bunu sadece burjuvazi-egemenler yapsaydı, bu anlaşılırdı. Oysa kendisine sosyalist ve komünistim diyen kişi, kurum ve kuruluşlarda olayın

özünü, yaklaşım ve pratikleriyle boşaltmaktadırlar. Öz yerine biçimle ilgilenmeyi daha kolay ve kendileri için daha kabul edilir görmektedirler. Bu davranış içerisinde olan sosyalist güçlerin saflarında bulunan kadınlar ise, bize yabancı olan bu anlayışa karşı mücadele etmeleri gerekirken, "garip" bir suskunluk ve kabullenmişlik içerisindeyler. Burada, sosyalist-devrimci kadınlara serzenişte bulunmamızın nedeni, kadın kurtuluşunun gerçek öncülerinin sınıf bilinçli kadınlar olduklarını düşündüğümüzüzdendir. Yoksa erkeklerin bu sorunsalda sorumsuz olduğunu söylemek istemiyoruz. Aksine en az kadınlar kadar erkeklerde bu pratikten sorumludurlar.

Kadın sorunsalı, düzenden kaynaklanan sınıfsal eksende demokratik, ekonomik ve politiktir. Çözümü düzen dışıdır; devrimdir. Yani proleter önderlikli siyasal ve sosyal bir devrimle olacaktır, kadınların kurtuluşu. En azından, böyle bir devrim sorunun çözümünün nesnel koşullarını yaratacaktır. Burjuva düzenin çözüm önünde yaratmış olduğu setler yıkılacak; ekonomik, sosyal ve politik anlamda sorunun çözümü için tüm yollar açacaktır. Bunun dışında bir çözüm arayışı düzen içi çözümdür; reformisttir ve burjuvadır.

Sorun niteliği gereği devrimcidir, evrenseldir, insansaldır. Ekonomiktir, demokratiktir ve politiktir. Bütün yönleriyle bizim ilgi alanımızdır; Sınıf mücadelesinin farklı bir platformudur. Kadın sorunlarına bu perspektifle yaklaşılsa, söz konusu alanın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Ancak bu sorunun özgüllüğünü de kabul etmek ve onu bilince çıkarmak gereklidir. Yani sınıfsal olduğu kadar, bu sorun kadınsaldır. Ya da sınıf sömürü ve baskısının kadınlar üzerindeki cinsiyet bağlamında somutlaşmasıdır. Cinsiyet baskı ve sömürüsü biçiminde oligulaşan sınıfsal baskıyı bilince çıkarırsak sorun daha anlaşılır olur ve önemsenir. Çünkü cinsiyet baskısında en ilkelden en moderne her çeşit sınıf baskısı ve sömürüsü gizlidir. Marx, bu durumu şöyle açıklıyor; "Ailede kadın proleter, erkek burjuvaziyi temsil eder". Bu sözü şöyle de formüle edebiliriz; her erkeğin sömürdüğü ve baskı altına aldığı bir kadın vardır. Abartısız ortalama olarak bu durum böyledir.

Düzenden de kaynaklanan her türlü baskı ve sömürüyü kendinde içselleştirmiş cinsiyet baskı ve sömürüsüne karşı mücadeleyi 8 Mart ile sınırlamak ya da bir güne sığdırmak devrimci bir yaklaşım ola-

maz. Gerçi, kimileri bir takım demokratik kadın dernekleri kurmuş ve kadınlar üzerindeki baskının kaldırılmasını programlarına almışlardır. Ne varki, pek çok siyasal yapının bu soruna bakışı burjuva ufkunu bile aşmamıştır. Kadınlarla ilgili politik açılımları bile erkek egemen anlayışın dar kalıpları içerisindedir. Hatta, burjuva anlayıştan geri, feodal namus anlayışı gözlüğüyle olaya bakmaktadırlar. Sadece kaba bir devrimci cılayla bu bakış ve pratik devrimci anlayış diye sunulmuştur. Bunun en çarpıcı örneği "baci" edebiyatıdır. Bunu aşmış ve belli bir yol katetmiş politik yoğunluklardan bazıları ise, genel politikalarının oportünistliğinden ötürü sulanmış ve pratikte maddi bir güç olamamıştır.

Kadın sorununa her sosyalist çevre önem verdiğini vurgulamaktadır. En azından teoride bu böyledir. Hatta bu alanda örgütlenme çabasında olanlardan pek çoğu, kadın sorununa devrimci çözüm getirmek ve onların kurtuluşu için, onları devrimci önderlik altında toplamaktan çok kitleselleşme dürtüsüyle bu alana ilgi duymaktadır. Bu niyetlerini anlamak için, bu alandaki pratiklerini izlemek yeterlidir. Niyetleri tam böyle olmasa bile, açılımları ve gelecek ile ilgili projeleri, pratikleri bu nok-

tada düğümleniyor.

Bu çarpık yaklaşımlar, kadınlar arasında güçlü bir devrimci demokratik kadın hareketinin ortaya çıkmasını zorlaştırmaktadır. Kadınların mücadelesini burjuva akımlara bırakmak sonucunu yaratmaktadır. Güçlü bir devrimci dinamik olan kadınların devrimci mücadeleye katılımının önü bu anlayışlar sonucu ke-silmektedir. Kadınların baskı ve sömürüye karşı mücadelesinin bir biçimi olan cinsiyet baskısına karşı mücadele bu politikalar sonucu, özel günler ile sınırlanmakta ve içi boşaltılmaktadır. Bu özel günlerde atılan nutuklar ve yapılan pohpohlamalar mücadelenin sürekliliğini gerçekleştiremez..

Bu çarpık politikanın veya politikasızlığın biricik sorumlusu devrimin öncüsü veya öncüleri olan güçlerdir. Tüm gerçek sosyalistlerdir. En başta sosyalist kadınlardır. Çünkü, en başta sosyalist kadınlar ve erkekler bu harekete öncülük etmek görevi ile karşı karşıyadırlar. Özellikle sosyalist kadınlar...

KADINLARIN KURTULUŞU

"Kadınların kurtuluşu kadınların eseri olacaktır"

Kadınlar ancak kölelik zincirini kıracak bilince geldiklerinde, bu kurtuluşları gerçekleştirecektir. Bu bilinç, insan olma, sömürüye, baskıya karşı olma ve örgütlenme bilincidir. Dönüştürme gücüdür, pratiktir. Sosyalist olma ve sosyalist dünya kurmak; giderek sınıfsız, sömürsüz bir dünya yaratma düşünce ve pratiğinin bilincidir. Bu toplumsal, sınıfsal uyanışın ve devriminde ön koşuludur. Çünkü kadınların gerçek kurtuluşu sosyal kurtuluştan ayrı asla düşünülemez. Bu kurtuluş toplumsal devrimden geçer. Ama kadının kurtuluşunun toplumsal devrimde gerçekleşmesi için kadının eseri olmak zorundadır. Bu aynı zamanda sınıfsal devrimin gerçekleşmesi, yaşaması ve anlam ifade etmesi için bir zorunluluktur.

Çünkü kadın kendi sorunlarını ve düzenin kendisine dayattığı yaşam biçimini en iyi duyarlıyandır. Bu baskı ve sömürüyü bizzat yaşıyandır. Bu yaşamı değiştirmenin gerekliliğini dayatmaz ve uğruna mücadele vermezse; köle zincirlerini kırmak için çırpınmazsa kurtuluşu olanaksızlaşır. Bu insanlığın bir bütün olarak kurtuluşunun olanaksızlığıyla özdeştir. İnsanlığın yarısını meydana getiren bu cinsin ezen ve sömüren bir düzeni yıkma mücadelesine tüm enerjileriyle katılmamalarının yaratacağı sonuç bundan başkası olamaz.

Bir toplumun gelişmişliği ve ilericiliği kadınlarının konumuyla bir anlamda ölçülür. Neden mi? Nedeni şu; sınıflı topluma, sınıf egemenliğine, sömürücü ve baskıcı düzene geçişin ilk köleleri kadın olmuştur. Yani özel mülkiyetin ve sömürünün ağlarına ilk katılanlar kadınlar olmuştur. Bu bağlamda özgürleşmenin gerçekte yerleşmesi kadının özgürleşmesiyle ete kemiğe bürünecektir. Çünkü kadının tüm boyutlarıyla gerçek anlamda özgürleşmesi toplumun tüm bireylerinin özgürleşmesi demektir.

İşte bu yüce amacın gerçekleşmesi kadının toplumsal mücadelede önce insan

olarak, sonra kadın ve emekçi olarak yerini alarak olacaktır. Sınıf mücadelesi merkezinde kadının kurtuluşunun devrimle içselleşmesi kadının yorulmak bilmez militan mücadelesini gerektirir. Kadın olarak istemlerini devrim programına katmadan ve sınıf mücadelesi ile bu yönü bütünleştirmeden kurtuluşunu gerçekleştirmesi olanaksızdır. Ama bunun için özellikle kadınların ataerkil veya erkek egemen düşünceden kurtulmaları yakıcı bir gerekliliktir. Tabii erkeklerinde bu ataerkil düşünce ve yaşam tarzından kurtulmaları gerekli bir zorunluluktur. Bu da verili olana eleştirel yaklaşmak ve onu dönüştürmekle olasıdır.

Kuşkusuz, kadınlar üzerindeki erkek baskı ve sömürüsünün kalkması için, soruna kadınlar kadar erkeklerinde sahip çıkması gerekir. Erkeklerin en başta kadınları her bakımdan bir insan olarak kendilerine eşit ve aynı haklara sahip olduğunu bilince çıkarmaları ön koşuldur. Cinsiyet baskı ve sömürüsüne karşı mücadelenin başarısı erkeklerin kadınlarla omuz omuza devrimci mücadelesi ile olacaktır. Başka bir anlatımla, soruna toplumsal sahiplenme ile çözüm sağlanacaktır.

Ancak kadınlar üzerindeki baskı ve sömürü sınıfsal baskı ve sömürüden ayrı tutulamaz. Ya da kadınlar üzerindeki baskı, sömürü ve sömürücü düzenin bir sonucudur. Dolayısıyla nihai ve gerçek çözüm düzeni değiştirmeyi ve ileri devrimci bir düzen kurmayı hedefleyen devrimin sorunudur, kadının kurtuluşu. Durum budur diye, düzen içinde kadınların demokratik mevzileri ve istemleri için mücadeleleyi donduramayız. Tam tersine devrim perspektifine bağlı kalarak demokratik mücadele en üst düzeyde verilecektir. Basitten karmaşığa bir mücadele ile kadınlar kitlesinin ve mücadelesinin devrim kitlesine ve mücadelesine katacağız.

Kadınların devrimci mücadelesini örgütlemek, ona önderlik etmek sınıf bilinçli kadınların görevidir en başta. Veya öncü kadınların görevidir. Ne var ki, öncü safalarda mücadele veren kadınlar, bu alana gerekli önemi vermemektedirler. Bu tutukluğun ve çekingenliğin pek çok nedeni vardır. En önemlisi ise, erkek egemen düşüncenin sağır duvarlarının aşıl mamışlığıdır. Tıpkı erkek arkadaşlarının çoğunluğu gibi. Böylesi "özel" bir alana ilginin yanlış anlaşılmanın ürkekliğinde önemli bir etkidir, bu ilgisizliğe. Oysa burada bir insanlık dramı söz konusudur.

Buna sosyalist erkekler de, kadınlar da ilgisiz kalamazlar. Bizim anlayış ve sorumluluğumuz böylesi bir duyarsızlığı affetmez ve etmemelidir.

Öncü kadınlar, öncü iradenin inisiyatifinde, devrimci kadın hareketini örgütlemekle birinci derecede sorumlu konumdadırlar. Bunun için bilimsel ve nesnel bir sınıf bilinci ve politikasına sahip olmak kadar, güçlü bir insan ve kadın bilinci de gereklidir. Bu alana yönelmek, bugün politik bir burjuva akımı olan feministlikle bir sayılamaz. Feministlikle suçlanmaktan doğan kaygılar anlamsızdır. Biz insanların ırkı, cinsi, ulusu ne olursa olsun ezilmesine ve sömürülmesine karşıyız. Buna karşı mücadele etmek görevimizdir. Böyle davranmak, kurmak istediğimiz toplumun mücadelesinin bir biçimidir.

Bu tarihsel görevden öncü kadın kadrolar kaçamazlar. Bu hem sosyalist olmanın ve hem de kadın olmanın sorumluluğunun bir gereğidir. Bu tarihsel sorumluluğu erkekler de kadınlarla paylaşmak zorundadırlar. Dahası şu bilince kazınmalıdır; bir insanı ezen bir başka insan özgür olamaz. Bu düzende, erkeğin de özgürleşmesi kadının özgürleşmesinden

geçer. Ve genel olarak toplum özgürlüğü kadının özgürlüğüne bağlıdır. Bu bilinçle, Clara Zetkin ve Rosa Luksemburg gibi uluslararası sosyalist kadın önderlerin izinde, devrimci kadın hareketi yaratmak ve ona önderlik etmek kadın öncülerinin tarihsel sorumluluk ve görevlerinin bir gereğidir.

Öncünün yol göstericiliği

Toplumun tüm devrimci dinamiklerinin sınıf ve devrim perspektifinde ve önderliğinde birleştirmek ve yol göstermek durumunda olan öncü; kadınların kuruluş mücadelesinin de yol göstericisidir. Sınıf mücadelesi esprisine uygun tüm toplumsal devrimci sınıf ve katmanların çeşitli örgütsel araçlarla kendisine bağlamak zorunda olan ve bağlayan öncü, kadın sorunlarında da benzer araçlarla müdahale göreviyle yüz yüzedir. Çünkü, bu alan boş bırakılamayacak kadar yaşamsal önemdedir.

Öncünün bu alana müdahalesi ve uzanacak elin doğal olarak saflarındaki sınıf bilinçli kadınlarla olacaktır. Öncü kadınlarla gerçekleşecek bir kadın örgütlenmesi öncünün; önderlik ve doğru ideolojik ve politikasından kaynaklanan devrimci inisiyatifinde olacaktır. Öncünün iktidar mücadelesi çizgisinde, onun önderliğini benimsemiş olacaktır. Tüm devrimci dinamikler gibi, kendi özel örgütlenmesiyle devrim mücadelesinde öncünün önderliğinde merkezileşecek ve devrimci güçler ile sınıfın öncüsünün disiplininde irade birliğini gerçekleştirecektir.

Böyle bir kadın hareketini veya örgütlenmesinin yaratılması öncünün bu alana müdahalesi ve alana gerekli önemi vermesiyle gerçekleşecektir. Kadınların muazzam devrimci potansiyelini harekete dönüştürmek devrimci bir kadın örgütlenmesinden geçer. Bu da doğrudan öncünün yol göstericiliğini gerektiriyor. Öncünün inisiyatif dışında ve öncünün önderliğini yadsıyan bir kadın hareketi düzenin kalın duvarları arasında boğulup kalır. Öncünün öncülüğünü yadsıyan bir kadın hareketi, devrim mücadelesi ile bütünleşemez. Bu durumda kadın kuruluşunun savaşı da başarıya ulaşamaz ve

reformizmin batağında kaybolur. Böyle bir durum hem devrim mücadelesine zarar verir ve devrimci mücadeleyi zayıflatır hem de kadın hareketini yozlaştırır ve başarısızlığını perçinler.

Doğal olarak, öncü devrimin aleyhine gelinecek böylesi bir duruma izin vermez. Gerekli müdahaleyi uygun araçlarla yapar. Geliştirdiği politika ve gerçekleştirdiği açılımlarla ya da geliştireceği politika ve gerçekleştireceği açılımlarla bu kadın hareketine-örgütlenmesine yol göstererek, saflarındaki sınıf bilinçli kadınların kadın hareketine önderlik yapmanın önünü açacaktır, önderlik yapacaktır.

Böyle bir politika ve yaklaşım devrimin başarıya ulaşması için kaçınılmazdır. İnsan olarak, kadınların bir cins olarak ezilmesine karşı sessiz kalmak olanaksızdır. İşte bu olanaksızlık politika üretmemizi ve teorik açılımlar yapmamızı zorunlu kılmaktadır. Yine kadın kurtuluşu, yani gerçek kurtuluşu devrimden geçer. Sınıf ve iktidar perspektifi ile organik birlik sağlayamamış ve öncünün inisiyatifinde toplanmamış her sosyal devrimci demokratik hareket gibi, kadın hareketinin de başarı şansı olamaz. Tıpkı tüm devrimci dinamikleri sınıf temelinde

devrimin birleşik cephesinde bütünüleştirmemiş bir öncünün ve sınıf hareketinin başarı şansının olamayacağı gibi.

Bütün bunlardan ötürü, öncünün yol göstericiliği yaşamsaldır. Özlenen yarınlara ancak böyle bir çizgi bizleri ulaştıracaktır.

Ve diyoruz ki; kadınları sadece 8 Mart'larda anımsamayalım, kadının hak ettiği onurlu düzeye çıkması için mücadeleyi 8 Mart'ların bir gününe sığdırmayalım. Kadınların kurtuluş kavgasını dergi, kitap sayfalarına hapsedmeyelim. Kadının kurtuluşunu, demokratik sorunlarını ve günlük taleplerini görmezlikten gelmeden sınıf-devrim mücadelesi ile içselleştirerek her güne derinliğine yayalım. Diyorum ki, öncünün yol göstericiliğinde sosyalist öncü kadınların önderliğinde kadınları devrim mücadelesinde önemli bir güç haline getirecek kadınların devrimci öz örgütünü yaratalım.

Bunun için; başta sınıf bilinçli kadınlar ve erkekler ile tüm ezilen ve emekçi kadınlar göreve!

**TÜRKİYE DEVRİMİ ÜZERİNE
BAZI ELEŞTİRİLER**

Türkiye Devrimi ve Kadınlar

Türkiye'de bir önderlik boşluğu olduğu gerçeği çeşitli parti ve politik gruplarca yıllardır vurgulanıyor. Dünyadaki hızlı gelişmeler, ulusal kurtuluş hareketinin her gün yeni bir ivme kazanarak yükselmesi ve Türkiye'de sınıf çelişkilerinin keskinleşmesi önderlik sorununu tüm çıplaklığıyla ve yakıcı biçimde dayatıyordu. Bu gerçek karşısında devrimci sorumluluk duyan ve önderlik sorunun olduğunu kabul eden çevreler ilgisiz kalamazlardı. Koşulların dayatmasına karşılık verecek ve önderlik sorununu çözecek girişimler bu çevrelerden birinden gelecekti. Ancak sorun sadece örgütsel plandaki yetersizlik değildi; örgütsel yetersizliğe kaynaklık eden ideolojik ve politik yaklaşımı günün gereklerine yanıt verecek dönüşüme uğratmak kaçınılmazdı.

Yeni önder gücün doğum sancıları tüm boyutuyla çeşitli biçimlerde yaşanırken ilk ciddi çıkışı Türkiye Devriminin Sorunları adlı broşürle Hedef dergisi yaptı. Tüm boyutlarıyla Türkiye Devriminin Sorunlarını özellikle önderlik sorunun ideolojik ve politik açılımıyla tartışmaya sundu. Daha önemlisi önderliğin doğuşunun da müjdesini verdi. Bununla Hedef dergisi Türkiye devrimine çok önemli bir hizmet yaptı ve katkıda bulundu.

Bu çok önemli ve devrimci gırtlımdan belli bir süre sonra bu dergi Türkiye devrim tarihinde yeni bir sayfanın açıldığını, öncünün kuruluşunu kamuoyuna belgeleriyle sunarak başka çok önemli bir hizmette daha bulundu. Aynı dergi üçüncü kitap dizisinde Türkiye Devrimi kitapçığını yayımlayarak doğan öncünün ideolojik ve politik hattının ve açılımlarını devrimci kamuoyunun bilgisine sundu. Gerçekte Türkiye devrim tarihinde öncü örgütün kuruluşuyla yeni bir sayfa açılmıştı.

Yeni öncünün doğuşu bizim için sürpriz değildi; böyle bir tarihsel olayı bekliyorduk. Çünkü bizce artık bu bir zorunluktuk, bundan kaçınılamazdı. Aynı duygu ve düşünceleri paylaşmanın ötesinde Türkiye

halkının gereksinmelerine karşılık verecek bir önderliğin ivedi olarak en kısa sürede yaratılmasının örgütsel biçiminin zaman kaybetmeden gerçekleştirilmesinin gerekliliğinde birleşiyorduk. Öncü örgüt bu istemimize karşılık veren bir yapılaşmadır. Dolayısıyla öncünün doğuşu bize heyecan ve umut verdi.

Öncünün ideolojik ve politik açılımlarını özetleyen Türkiye Devrimi kitapçığında düşüncelerimizin ifade tarzını buluyoruz. Bizce somut koşulları iyi çözümlemiş. Devrimin karakteri; sınıfların analizi mücadele ve çalışma biçimi; devrimin strateji ve taktiği; devrimi hedefleri ve itici güçleri-ittifakları; öncü sorunu; örgütlenme anlayışı ve ulusal harekete bakışı günümüzün ve geçmişin değerlendirilmesi gerçekçi ve devrimci bir biçimde konulmuştur. Bu temel belirlemeleri doğru buluyor ve tüm samimiyetimizle katılıyoruz. Bununla birlikte bizce eleştiri konusu olacak noktalar ve eksiklikler vardır. (...)

***

Türkiye Devrimi kitapçığında gördüğümüz en önemli eksiklerden biri de kadın sorunlarına hiç değinilmemesi ve perspektifi sunulmamasıdır. Devrim-sosyalizm gibi iddiası olan bir partinin bu

konuyu es geçmesi büyük bir eksikliktir. Toplumun yarısını oluşturan ve cinsiyet olarak en çok ezilen ve sömürülen sınıflı-sömürücü toplumlarda devrimde en çok çıkarı olan ve ivedilikle kurtuluşu bekleyen bu kesimin sorunlarını görmezden gelmek ya da basite almak veya kaba bir yaklaşımla "emekçi yığınların kurtuluşu zaten kadının da kurtuluşudur, devrimle birlikte bunların üzerindeki baskılar da kalkacaktır" deyip cinsiyet baskısının çözümünü mevcut ekonomik ilişkilerin sınıflaşmasıyla bire bir özdeşleştirmek çok yanlış bir anlayıştır. Kuşkusuz kadın sorunsalı son tahlilde ekonomik ve aynı zamanda sınıfsaldır ama son tahlilde. Bugün başlı başına ekonomik bağlantılı ama bir anlamda tarihsel süreç içerisinde "özerkleşmiş" başlı başına bir kadın sorunsalı vardır. Ve bu insanlığın en trajik olayıdır. Tıpkı bir ekonomik demokratik mücadele gibi, güncel ve sınıfsaldır; yine tıpkı bir proletarya ve ezilen diğer kesimlerin sorunların çözümünde olduğu gibi gerçek çözümü devrimdir. Yani bu sorun temelde bir devrim sorunudur ama devrime bağlantılı demokratik mücadelesi ertelemez bir olgudur.

Devrim kadınsız olmaz diyoruz. Kadının kurtuluşu kadının eseri olacaktır diyoruz

ve büyük bir Alman komünistin dediği gibi, "kadınlar gökte de olsa onları aşağıya indirip devrim mücadelesine katacağız". Bunun başka alternatifi yoktur. Marx, "erkek ailede burjuvaziyi, kadın proleterleri temsil eder" diyor. Yani kadın, sınıflı-sömürücü toplumda "doğal proleterdir". Kadının bu konuma düşmesi sınıflı toplum ile başlamış ve kurtuluşu da sınıflı toplumun son bulmasıyla gerçekleşecektir. Bu görev de biz komünistlerin tarihsel görevidir. Bunu önemsememek sınıf mücadelesini bir boyutuyla önemsemek demektir. Sınıf mücadelesi çok bağlantılı ve giriftir. Kadın sorunsalı sınıf mücadelesinden ayrı düşünülemez.

Elbette kadınlar toplumun sınıflara bölünmesinden nasibini almıştır. Proleter kadın, burjuva kadın, köylü kadın, küçük burjuva kadın ve aydın kadın gibi, toplumsal gruplaşmalar vardır. Bu bölünmeler toplumsal ekonomik ilişkilere göre erkeklerle birlikte aynı kategoride değerlendirilir. Yani farklı sınıflardan gelen kadının ekonomik ve politik çıkarları bu bağlamda farklı olur. Bu ekonomik ve politik farklılık kadının özgün sorunlarına da yansır. Buna karşın kadın sorunsalından kaynaklanan kadın hareketi demokratik bir karakterdedir. Bu yapısıyla düzenle çe-

lişir, desteklenmesi ve önderlik altına alınması gereken bir harekettir. Aynı zamanda parti önderliğinde örgütlenmesi gereken önemli bir alandır. Bu alan hem ezilen bir cins olarak düzenle çatışma içerisinde olduğundan devrimci bir alandır.; hem de kitlesel olarak nüfusun yarısı gibi bir orana sahiptir. En önemlisi de insan olarak kadının cinsiyet baskısı ve sömürüsüne ek düzenin baskı ve sömürü biçimi içiçedir. Kadının bu yöndeki istem ve mücadelesi demokratik ve devrimcidir. Bu nedenle kadın sorunları devrimin genel sorunlarından ayrı tutulamaz.

Kadın sorunlarının sınıfsal ve cinsiyete dayalı baskıları birbirlerini doğrudan etkiler Sınıfsal olarak proleter ve diğer emekçi kadınların mücadelesi erkek proleter ve emekçilerle birlikte aynı örgüt çatısı altında olur. Komünist kadının safları komünist partisidir. Ama, kadının tarihsel kökleri sınıfların doğuşuyla başlayan ve kaynağı sınıflı toplum olan cinsiyet baskısından kaynaklanan sorunlarının toplumun erkek kesimlerinden farklı özgünlüğü vardır. Bu nedenle kadın hareketi "kendi başına" demokratik bir harekettir; devrimin önemli bir ittifakıdır. Bunu sınıf anlayışıyla ama kadının özgün sorunlarını dikkate alarak demokratik bir kadın ha-

reketini örgütlemek yakıcı ve ertelenemez bir görevdir.

Lenin'in bu yönde Klara Zetkin'e vasiyeti var.Uluslararası demokratik kadın hareketini örgütlemek; bu vasiyeti kendi ülkemizin özgülünde gerçekleştirerek dar anlamda yerine getirebiliriz. Ve kadının kurtuluşu kadının elindedir, özdeyişini partinin yol göstericiliğinde yaratacağımız demokratik- devrimci kadın hareketi ile gerçekleştirebiliriz. Bu alanda ulusal kurtuluş hareketi önemli bir örnektir. Kadınların mücadeledeki yararlılığını hergün yaşanan pratikte görebiliyoruz. Bundan devrimci sonuçlar çıkarmak ve benzer bir katılım yaratmak bizim soruna verdiğimiz öneme, devrimci politik uyanıklık ve yeteneğimize bağlıdır. Kadınlara toplumsal devrime katılmanın yollarını açmak ve onların toplumdaki saygın yerlerini almalarını sağlamak bizim önümüzde bir görev olarak duruyor.

Bugüne dek, gerek Türkiye'de ve gerek başka ülkelerde komünistler bu soruna gereken önemi vermedi; gerekli duyarlılığı gösteremedi. Pek çok konuda olduğu gibi bu konuda da çuvalladı. Silahlı mücadelede yer alan kadın devrimden sonra genellikle erkek egemen anlayışın engeline

takıldı, toplumsal devrim gerçekteştiği halde, kadın kendi toplumsal devrimini gerçekleştiremedi. Henüz devrimini gerçekleştiremeyen ülkelerde ise, komünistler bu konuda tutucu ve gerici bir davranış sergilediler ve sergilemektedirler. Bu soruna burun kıvırdılar ve sorunu reformist, düzen içi akımlara bile bile terk ettiler. Kadın sorunsalına politika üretmeyi reformistlik ve küçükburjuvalık olarak değerlendiler. Bu ilkelik ve darlıklarını ihtilalcilik ve proleter devrimcilik olarak sundular. Oysa bal gibi, bu davranışlar ataerkil düşüncelerin ağlarına takılmanın bir sonucuydu.

Boş bırakılan bu alan bir takım küçükburjuva-feminist akımlar tarafından doldurulmak istendi. Düzene dokunmadan kadınların sorunlarını çözeceklerine inanan bu akımlar doğal olarak devrimcilerin sert tepkisine yol açtı. Ancak bu tepkiler sorunu devrimci bir yaklaşım ve çözüm getirecekleri yerde kabaca sorunların inkarına ve feminist harekete kabaca saldırılar biçiminde oldu. Kuşkusuz bu hareketler, küçükburjuva-reformist kadın hareketleridir; bunlara karşı devrimci bir alternatif sunarak ideolojik mücadele kaçınılmazdır. Fakat demokratik karakteri yadsınamaz. Bu nedenle kadın hareketine, düzen içi de olsa daha yapıcı ve daha hoş

görölü yaklaşmak gerekmektedir.

Eğer alanı bu hareketlere bırakmak istemiyorsak ve kadın sorunsalına devrimci proleter bir çözüm sunmanın zorunluluğuna inanıyorsak devrimci-demokratik kadın hareketini yaratmalıyız. Bunun için gerekli ideolojik ve politik açılım yapılmalıdır. Bunu toplumun yarısını oluşturan kadının insan olarak kölece zincirlerinden kurtulmaları için, toplumun kurtuluşunu gerçekleştirmek için bas-kının, sömürünün her türlüşünün olmadığı bir dünya inşa etmek için yapmalıyız.

İşte bu denli önemli ve yaşamsal bir konuya Türkiye Devrimi adlı kitapçıkta yer verilmemesi büyük eksikliktir. Bu eksiklik giderilmelidir.

(...)

8 Mart'ı nasıl kutlamalı

İnsanlığın özgürleşme mücadelesi, insanın doğadan "kopuşu" ile başlar. Yani insanın doğuşu ile insanın özgürleşme mücadelesi başlar. Bu mücadele, doğaya karşı kendini savunma, doğayı denetim altına alma ve onun öznesi olma çabası olarak biçimlenir. Ancak sınıflı topluma geçişte insanlığın özgürleşme mücadelesi sınıf mücadelesi biçimini alır. Buna koşut olarak, halkların da özgürleşme ve egemenlik mücadelesi sınıf mücadelesinin bir biçimi olarak tarih sahnesine çıkar. Ama doğaya karşı savaşım; onun öznesi olma mücadelesi durmaz; sınıf mücadelesi ile içselleşir ve tali bir konuma düşer. Yani tarih; üretim güçleri ve üretim ilişkileri arasındaki mücadele biçimi olarak, kendini farklı bileşen ve dinamiklerle yeniden üretmeye devam eder.

Bu özgürleşme sürecinde kadının durumu; tarihsel aşamaların üretim ilişkilerine ve toplumsal özelliklere göre değişiklikler gösterir. Ama tarihe katkısı erkekten az değildir. Kadın en az erkek kadar insanlığın gelişmesinde rol almıştır; katkı yapmıştır. Günümüze dek yapılan bilimsel inceleme ve araştırmalar, bu savımızın doğruluğunu fazlasıyla kanıtlamaktadır. Ki, bu savımız, bilimsel üzerinde şekillenmektedir... Üretim güçlerinin gelişmesiyle, görece özgürleşen insanlık; bu kez kendi içine yönelmiş ve bu yöneliş sınıflı toplumu yaratmıştır. Bu sonucu, elbette, bireylerin istenç ve niyetlerine bağlı olmamıştır: İnsanın üretim faaliyetleri sonucu ve ona karşın olmuştur.

Sınıflı topluma geçişte, ilk boyunduruk altına alınan kadınlar olmuştur. Sınıflı toplumun ortaya çıkışıyla, özgürleşme mücadelesi, sınıf mücadelesi eksenine oturmuştur. Bu anlamda, kadınların özgürleşme mücadelesi sınıf mücadelesinin bir unsuru, dahası bir biçimi olarak somutlanmıştır. Üretim güçleri ve üretim ilişkileri arasındaki mücadele tartışmasız; sadece biki temel sınıf arasındaki mücadele ile sınırlı değildir. Toplumsal bir sürü ilişki ve çatışma, bu iki temel sınıf ara-

sındaki çatışmaya eşlik eder. Ama üretici güçlerle, üretim ilişkilerin çatışması ve birlikteliği doğaya karşı savaşı da içerir.

Sınıflı toplum tarihi boyunca, kadınların özgürleşme mücadelesi iki temel biçim aldı: Bir, egemen sınıfın baskı ve sömürüsüne karşı; iki, erkeğin baskı ve sömürüsüne karşı. Bu iki sömürü ve baskı biçimi; düzenin baskı ve sömürü biçiminin iki temel bileşenidir. Bununla birlikte, birbirinden önemli farklılıklar gösterir.

Bu düzlemde erkek egemenliğe karşı çıkış, düzene karşı çıkışı da içermektedir. Bu ikisini birbirinden soyutlamak, sorunu reformize eder. Özellikle kadınsal sorunu düzene karşı geliştirilen devrim mücadelesinden ayırmak, sorunu burjuva düzenin sınırlarına hapsetmek, kadının kuruluşundan vazgeçmekle eş anlamdadır. Benzer biçimde, kadın sorunlarının çözümü dondurup, sorunlarının çözümü devrim sonrasına ertelemekte, sorunu anlamamaktır ve sorunun çözümünü ciddiye almamaktır. En doğru ve devrimci çözüm; bugünün sorunlarının çözümü için mücadeleyi ertelemeden, kadın sorunlarının mücadelesini devrim mücadelesiyle içselleştirip, düzende çözümü olası olmayanı, çözümü devrimde olanı;

devrimle çözmektir.

Kadın sorunsalı da toplumsal sorunsala bağlı, onun bir parçasıdır. Bu nedenle toplumun demokrasi ve devrim mücadelesinde; tüm toplumsal sorunların önüne çıkan ve toplumsal sorunların çözümünü kendisinde birleştiren, ivedilikle çözümü gereken sorunlar vardır; işte bu öncelikleri gündeme getirmektedir. Kimi yer de bu baş sorun veya baş çelişki ulusal olandır; kimi yerde mücadelesinde, toplumsal sorunda öne çıkana göre, kadın hareketi kendini biçimlendirmek zorundadır. Çünkü bu sorunlar içiçedir, birbirini etkileyen-belirleyen, birbirinin çözümünü kendi içlerinde taşıyan sorunlardır. Ama bunlara karşın; kadın sorunlarının özgünlüğü, baş soruna bağlı olarak sorunun çözümünü için mücadele unutulmamalı ve ertelenmemelidir.

Tarih boyunca kadın, insanlığın özgürleşme mücadelesinde; ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar elverdiği oranda yer almış ve önder konumlar yüklenmiştir. Kadınların en fazla öne çıktığı ve devrimci roller aldığı dönemler; toplumsal alt-üst oluşların, devrimci anların yaşandığı koşullarda olmuştur. Dikkat edilirse; bu anlar, hem egemen güçlerin baskısının ve

hemde erkek egemenliğinin zayıfladığı ve zaafa uğradığı anlardır. Yani erkek egemen düzenin, kadının önündeki aşılmaz görünen barikatları yıkılınca, kadın toplumsal mücadelede teredütsüz en aktif biçimde yerini almaktadır. Bu koşullar da, hep devrini anlarında oluşmuştur.

Fransa Burjuva Devrimi'nde, Paris Komünü'ne, 17 Sosyalist Ekim Devrimi'ne yolaçan 17 Şubat Burjuva Devrimi'ne, 17 Sosyalist Ekim Devrimi'ne; kadınların devrimci katkıları ve bunların sonuçları bilinmektedir. Fransa Burjuva Devrimi, bir anlamda kadınların "ekmek istiyoruz" diye bağıarak sokaklara dökölmesiyle patlak vermiştir. Yine Çarlık otokrasisine karşı gerçekleştirilen, 17 Burjuva Şubat Devrimi; işçi ve gecekondu kadınlarının 8 Martı kutlama yürüyüşüyle çıkan olaylarla başlamıştır.

Ne var ki, devrim fırtınası dindikten ve dengeler tekrar kurulduktan sonra erkek egemen düşünce, kadınları tekrar pasif konuma, dört duvar arasında hapsetmek için her türlü çabayı harcamıştır. Bu gerici cabanın başarısında; mevcut ekonomik, sosyal, kültürel ve etiksel yapı temel rol oynamışsa da; kadın haklarının ve hareketinin gerilemesinde, erkek kadar, ta-

rihsel olarak erkek egemen düşünceye göre biçimlenmiş- erkek egemen bakış açısına sahip, erkekten daha "erkek" kadınların katkısı büyüktür.

Maalesef, bu erkek egemen anlayışı, iktidarı; sosyalist ülkelerde yıkamamıştır. Kadınıbu köleci kültürün-toplumsal ilişkilerin zincirinden; sosyalist öğretinin özüne uygun kurtarmayı reel sosyalist ülkelerde başaramamıştır. Yani toplumun erkek egemen düşüncesi yerine, kadın ve erkeğin; "insan" düşüncesi sosyalist iktidarın merkezine oturtulamamıştır. (Her ne kadar, erkek sözcüğün türetilmişse de, insan sözcüğü: Günümüzde bu sözcük, kadın ve erkeği ifade etmektedir. Bizde bu anlamda kullanıyoruz).

Burjuva toplumu, sömürücü ve sınıflı bir toplumdur; dolayısıyla eşit olması gerçek anlamda söz konusu olamaz. Ancak sosyalist öğretinin insana ve insan özgürlüğüne verdiği önem; sömürsüz ve sınıfsız bir toplumun sistematik düşüncesi olmasından, kadın ve erkeğin gerçek anlamda eşitliğini öngürür; sosyalizm erkek egemen düşünceyi reddeder. Bu bağlamda sosyalist toplumlarda, kadına; burjuva toplumlardan daha geniş özgürlük vermenini ötesinde; reel sosyalizmin erkek egemen

düşünce yapısını yıkmamış olması; sosyalizmden sapmadır ve reel sosyalizmin açılmasıca eleştirilmesi gereken yönlerinden biridir.

Oysa sosyalizmi; tüm ilerici, devrimci, insansal olan en güzel değerleri bilimsel temellere oturtarak, kendisinde içselleştirmiştir. Bilindiği üzere, sosyalizmde; romantik-eleştirel gerçekçi burjuva düşüncesinden doğmuştur, bir anlamda. Marksist literatöründe, bu burjuva akımına ütöpik sosyalizm deniyor. Marks ve Engels; bunu eleştirerek ve geliştirerek bilimselliğe kavuşturmuşlardır. Feminizmde bir çok versiyonu vardır. Ama onu bilimsel sosyalizmin süzgecinden geçirerek; onun devrimci-ilerici özünü alıp, onu idealist ve reformist kabuğundan kurtarmak olasıdır. Eleştirilecek yönleri olsa da (ki, vardır), sosyalist feministler, bunu önemli oranda başarmıştır. Bu düşünceden yola çıkarak gerçek feminisler Marksist-Leninstlerdir, diyebiliriz. Tıpkı gerçek yurtseverlerin Marksist-Leninistler olduğunu söyleyebildiğimiz gibi...

Bugün Türkiye ve Kürdistan'da devrim mücadelesine katılan ve devrim mücadelesinin çeşitli alan ve kademesinde yer alan kadınların sayısı istenen çoğunlukta

olmasa da, pekte az sayılmazlar: Mevcut önyargılar; kültürel ve toplumsal kuşatılmışlık dikkate alındığında... Türkiye devrimci mücadele tarihinde; bugün her zamaninkinden daha çok kadın devrim mücadelesine katılmakta ve katılmayı istemektedir. Bu olgu, kadının uyanışının ve baskıya-sömürüye karşı mücadele isteğinin bir sonucudur. Bun iyi değerlendirilmek gerekiyor...

Kadının özgürleşme ve kendini devrimci mücadelede ifade etme isteğinin en güzel ve en devrimci anlatımı; özgürlük hareketinde saf tutan ve mücadelede şehit düşen kadınlardır. Bunların sayısı şimdiden binlerle ifade ediliyor. Bugün Türkiye'de, devrimci mücadelede şehit düşen ve mücadelede yer alan kadınların sayısı geçmiş dönemlere göre; hem nicel ve hemde nitel olarak arttığı gözlenmektedir. Türkiye Devrim Hareketi'nin saflarında şehit düşen Serap Kolukıncı, Suna Çelik ve Gülay Arıcı; kadının Türkiye devriminde yer alma ve önderlik etme kararlılığının en güzel örnekleridir.

Gerek şehit düşen gerekse devrimci mücadelede yerlerini alan yığıt devrimci kadınlar; hem kadınların kurtuluşunun temsilcileri ve hemde toplumsal ve onu iyi

değerlendirmek devrim mücadelesinin çıkarıdır. Ayrıca, kadınsız bir devrim olmayacağı gibi; kadının tüm boyutlarıyla, gerçek anlamda özgürleşemediği özgürleşmediği bir sosyalist toplumda düşünülemez.

Bu belirleme, yaşamın öz-pratiğinin bir yansımasıdır. Bu belirlemeyi pratikte gerçekleştirmek devrimci bir zorunluluktur. O zaman, toplumsal devrim mücadelesinin en önemli dinamiği ve toplumsal kuruluşun en önemli parçası olan kadınları devrim mücadelesine katmak; onların özgün taleplerini ve özemlerini devrime katacak olan öz örgütlerini yaratmak bir görev olarak karşımızda duruyor. Başka bir anlatımla; kadın hareketini örgütlemek; yaygınlaştırıp derinleştirmek ve kadınların en geniş katmanlarını devrime kazandırmak ertelenemez ve Gülayların bilincini kadınlara taşımak ve bu bilinci kadın örgütlenmesiyle taçlandırmak yakıcı bir gerekliliktir.

Ancak bütün bunları yaparak 8 MART-LARIN ruhuna uygun davranış ve 8 Martları devrim yürüyüşünde kilometre taşları haline dönüştürmüş oluruz. Kadın devrim şehitlerimizin özlem ve umutlarını adım adım gerçekleştirerek ancak, anıları gerçek

anlamda yaşatılmış olacaktır. Onların devrimci düşlerinin çiçek verip meyvaya durması, mücadele arkadaşlarının devrimci sorumluluk ve kararlılıklarına bağlıdır. Artık 8 Martlar, kadınlara övgü yağdırmanın ve sadece konferans verme günleri olmaktan çıkarılmalıdır. 8 Martlar, devrim ateşinin harlandığı ve kadınların gür sesinin toplumsal devrimci mücadelede yankılandığı gün olmalıdır.

8 Martların devrimci özüne uygun kutlanması ve 8 Martın Türkiye Devrimine, kadının kurtuluşuna ivme kazandırması ve atılım günü olması dileğiyle; tüm ezilen kadınların bu anlamlı gününü en devrimci dileklerle kutluyoruz!..

Devrim şehitlerimizizin anıları önünde bir kez daha saygıyla eğiliyor; şehitlerimizin hesabını katil düzende mutlaka soracağımıza söz veriyoruz: Serap; Selva, Gülsüm ve Suna!...

"Kadınların kurtuluşu kadınların eseri olacaktır"

Kadınlar ancak kölelik zincirini kırarak bilince geldiklerinde, bu kurtuluşları gerçekleştirecektir. Bu bilinç, insan olma, sömürüye, baskıya karşı olma ve örgütlenme bilincidir. Dönüştürme gücüdür, pratiktir. Sosyalist olma ve sosyalist dünya kurmak; giderek sınıfsız, sömürsüz bir dünya yaratma düşünce ve pratiğinin bilincidir. Bu toplumsal, sınıfsal uyanışın ve devriminde ön koşuludur. Çünkü kadınların gerçek kurtuluşu sosyal kurtuluştan ayrı asla düşünülemez. Bu kurtuluş toplumsal devrimden geçer. Ama kadının kurtuluşunun toplumsal devrimde gerçekleşmesi için kadının eseri olmak zorundadır. Bu aynı zamanda sınıfsal devrimin gerçekleşmesi, yaşaması ve anlam ifade etmesi için bir zorunluluktur.